

PROGINIS LAIKRAŠTIS, IŠLEISTAS PO 30 METŲ NUO LIETUVOS PERSITVARKYMO SĄJŪDŽIO ĮKŪRIMO

Nulijo padubysiais.

Atsivėrė dvasia ir nulijo.

Žodžiais nulijo. Skalsiais.

Atgijo širdys. Prigijo.

Justinas Marcinkevičius

Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio Ariogalos grupės organizuotas mitingas Pasandravėje. 1988 rugpjūčio 27 d. Nuotrauka Domo Katkauskio.

Neįtikėtina greitai prabėgo 30 metų nuo dienos, kai 1988 birželio 3-ąją Mokslų akademijos salėje Lietuvos intelektualų buvo įkurtas Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdis, lėmęs revoliucinius pokyčius ne tik Lietuvoje, bet ir Sovietų Sąjungoje bei Varšuvos sutarties šalyse. Jūs rankose laikote proginį laikraštį „Padubysiai“, kuris kaip tolimas aidas ateina iš 1988–1990 metais Raseinių Sąjūdžio žmonių inicijuotų veiklų. Tai daugiausiai atkartoti straipsniai iš to meto Raseinių rajono savaitraščio „Naujas rytas“ ir Raseinių sąjūdininkų leisto informacinio biuletenio „Dubysa“.

Šis proginis leidinys suteikia galimybę iš trijų dešimčių metų perspektyvos pažvelgti į praeities įvykius, sprendimus su jau turimu žinojimu, kokie jie buvo reikšmingi moderniajai Lietuvos istorijai. Linkime prasmingo laiko su proginio laikraščiu „Padubysiai“.

Raseinių krašto istorijos muziejaus informacija

KAI UPELIŪKŠČIAI VIRSTA PLAČIA UPE

„Kai upeliūkščiai virsta plačia upe“ – tokį sugretinimą panaudojo Šveicarijos dienraštis „Neue Zürcher“, prieš 30 metų pasakodamas apie Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdį.

Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdis – tai visuomeninis judėjimas, atsiradęs SSRS KP Generalinio sekretoriaus M. Gorbačiovo perestroikos laisvėjimo metu, siekęs tikslu atkurti nepriklausomą Lietuvą ir jo pasiekęs. Tai trumpas 1988–1990 m. laikotarpis, tačiau kupinas lemtingų, revoliucinių įvykių.

Lyg iš niekur, lyg be jokių išankstinių pasiruošimų, 1988 metų birželio 3 d. Vilniuje, Mokslų akademijos salėje, išrinkta Sąjūdžio iniciatyvinė grupė. Ją sudarė 35 žymūs Lietuvos mokslo ir meno žmonės. Pirminiai, viešai deklaruojami judėjimo tikslai skelbti taip pat lyg iš niekur (juk žiniasklaida buvo cenzūruojama) susirenkančiuose daugiataukstantiniuose mitinguose 1988 metų vasarą – tai Lietuvos ekonominio savarankiškumo siekis, tautinės kultūros puoselėjimas, įtvirtinant lietuvių kalbos, kaip valstybinės, statusą, unikalios Lietuvos gamtos, kultūros-istorijos paminklų išsaugojimas. Ypatingo žmonių, ypač jaunų, palaikymo susilaukė Roko maršas per Lietuvą. Autobusai, motociklai, papuošti trispalvėmis, keliavo per Lietuvos miestus, gyvenvietes, skelbdami, propaguodami Sąjūdžio veiklą. Tik 1989 m. švenčiant Vasario 16-ąją Kaune, Muzikiniame teatre buvo garsiai išsakytas siekis atkurti nepriklausomą Lietuvos valstybę, o 1939 m. Molotovo–Ribentropo paktas paskelbtas nusikalstamu.

Sąjūdžio veiklos mitingų organizacinių klausimų viešinimui nuo 1988 birželio 13 d. pradėtas leisti biuletenis „Sąjūdžio žinios“. Laikraštis leistas primityviomis savilaidos priemonėmis, ant prasto popieriaus, tačiau

buvo graibstomas, perduodamas iš rankų į rankas. Netgi Gorbačiovo skelbiamos „glasnost“ (viešumas) akistatoje laikraštis laikytas pavojingu ir persekiotas.

Spalio 7 d. Gedimino pilies bokšte iškelta trispalvė vėliava. Su baime, jauduliu lietuviai trispalves laikė pirmųjų Sąjūdžio mitingų metu. Buvo vėliavų, išsaugotų per visą sovietinę okupaciją, rizikuojant atsidurti sovietinio saugumo rūsiuose, net Sibiro lageriuose. Spalio 29-ąją vėliava savo spalvas išskleidė Raseiniuose, Žemaičio aikštėje. Visa aikštė nušvitusi trispalvėmis, o širdyse ir lūpose skambėjo: „Mylėk, lietuvi, tą brangią žemę, kurioj nuo amžių tėvai gyveno“. Po mėnesio vėliava perduota saugoti Raseinių krašto istorijos muziejui. Nepriklausomybės atkūrimo 10-mečio proga 2000 m. kovo 11 dieną ši vėliava vėl plevėsavo Žemaičio aikštėje.

Spalio 22–23 d. Vilniuje, Sporto rūmuose, buvo sukvietas visos Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio grupių Steigiamasis suvažiavimas. Jame dalyvavo ir Raseinių rajono Sąjūdžio iniciatyvinė grupė. Kokia Sąjūdžio kūrimosi mūsų rajone istorija?

1988 metų liepos paskutinę savaitę Raseiniuose, Ariogaloje ir kituose rajono miesteliuose, ant stulpų, skelbimų lentose, prie medžio kamienų gyventojai galėjo paskaityti skelbimą: „Visus, kas už persitvarkymą ir nori būti aktyviu sąjūdžio dalyviu, kviečiame į Steigiamąjį susirinkimą, kuris įvyks Ariogalos kultūros namuose liepos 28 d. 19 30. Mūsų tikslas – remti respublikinį sąjūdį už persitvarkymą, kurio pagrindiniai uždaviniai: ekologija, nacionalinis klausimas, demokratija ir viešumas“. Susirinkime Ariogaloje dalyvavo apie 150 žmonių – daugiausiai vadovaujantys įmonių, įstaigų, organizacijų darbuotojai. Į Sąjūdžio Raseinių iniciatyvinę grupę užsirašė 37 asmenys. Susirinkus rugpjūčio 4-ąją grupėje liko 29

žmonės. Tačiau prisimename pagrindinę Sąjūdžio nuostatą – visi, kas remia LPS iniciatyvas, jam priklauso. O pirmieji iškelti klausimai buvo Dubysos apsauga nuo taršos, gatvių sutvarkymas, Maironio tėviškės atstatymas.

Kad žmonės kuo plačiau žinotų apie mūsų rajono Sąjūdžio grupę, buvo išleistas lankstinukas, nubrėžiantis jų veiklos principus ir kryptis. Ypač aktualiai skambėjo uždaviniai: aktyviai aiškintis visuomenės iškeltus klausimus su atsakingomis institucijomis, kovoti prieš negeroves, mėginti paveikti valdžios ir įvairių organizacijų sprendimus ar veiksmus, jei šie „varžo Sąjūdžio ar jo dalyvių ir kitų piliečių teises“, organizuoti ir palaikyti kolektyvines iniciatyvas.

Dėsninga buvo tai, kad tik įsikūrusi iniciatyvinė grupė savo dėmesį nukreipė į diskusijas Maironio gimtųjų vietų sutvarkymo reikalu. Viešai aptarti, išklausti nuomonių dėl Maironio istorinio-landšaftinio draustinio įkūrimo, poeto gimtinės atstatymo LPS rajono iniciatyvinė grupė suorganizavo didžiulį mitingą Pasandravėje. Ištroškę laisvo žodžio, 1988 liepos 27 d. raseiniškiai suplūdo į dainiaus gimtinę. Visa lanka į vakarus nuo pavalkinės plevėsavo trispalvėmis, kita tautine atributika. Prieš juos gulėjo blokai restorano, turėjusio atsirasti Maironio gimtinės vietoje, pamatams. Į mitingą iš Vilniaus atvyko daug garbių svečių – poetai Just. Marcinkevičius, M. Martinaitis, rašytojas V. Petkevičius, prof. V. Zaborskaitė, prof. Č. Kudaba, filosofas A. Juozaitis ir kt. Mitinge priimta rezoliucija numatė eilę darbų paskelbiant šią teritoriją memorialiniu-landšaftiniu draustiniu, atkuriant Maironio gimtinę ir tėviškę, įrengiant memorialinį muziejų. Žiūrėdami iš laiko nuotolio galime

įvertinti, kad numatyti darbai iš tikro įgavo pagreitį ir dalinai buvo atlikti.

Ypatingų minčių ir jausmų visos Lietuvos žmonėms sukėlė LPS Steigiamasis suvažiavimas. Susitikimuose su visuomene į suvažiavimą deleguoti penki aktyviausi Raseinių rajono iniciatyvinės grupės nariai. Septyni raseiniškiai vyko svečių teisėmis. Tos dienos prikaustė prie televizorių ekranų visus, kurių netalpino Vilniaus sporto rūmai. Tikriausiai visi sąmoningo amžiaus Lietuvos gyventojai drauge su ten esančiais džiaugėsi, verkė, plojo, dainavo.

Įkvėpti mitinguose, diskusijose, įvairiose akcijose LPS išsakomų minčių, apimti pakilių jausmų, savo darbo kolektyvuose bendraminčiai kūrė Sąjūdžio grupes. Iki 1988 metų pabaigos Raseinių rajone įsikūrė 22 LPS rėmimo grupės. Norint apžvelgti nueitą kelią, nužymėti veiklos gaires ateičiai, 1989 metų vasario 5 dieną sušaukta Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio Raseinių rajoninė konferencija. Delegatų išrinkta vienuolikos narių LPS rajono taryba įsipareigojo organizuoti, koordinuoti Sąjūdžio veiklą rajone, ieškoti galimybės leisti savo informacinį biuletinį. Tai buvo labai svarbu – reikėjo pasakoti žmonėms, kas daroma, kodėl daroma. O Atgimimo laiku visi graibstėme spaudą, laisvesnę mintį. Apie rajone vykdomas Sąjūdžio akcijas informacija rajono laikraštyje „Naujas rytas“ būdavo labai glausta, todėl 1988 gruodžio 16 d. išleistas pirmasis LPS Raseinių rajono tarybos informacinis biuletenis „Dubysa“. Leidinio leitmotyvu tapo Just. Marcinkevičiaus posmas „Nulijo padubysiais. / Atsivėrė dvasia ir nulijo. / Žodžiais nulijo. Skalsiais. / Atgijo širdys. Prigijo“ rašytas tarsi specialiai naujam laikraščiui. Visi laukė antrojo „Dubysos“ numerio, kuris skaitytojus pasiekė tik 1989 m. gegužės 4-ąją. Toks laiko tarpas pralėkė, matyt, bederinant leidimus LKP RK koridoriuose. Vėliau skaitytojai reguliariai, kartą per mėnesį, sklaidė laikraštį. Redaktoriai buvo Raseinių I vid. mokyklos direktoriaus pavaduotojas A. Petrauskas, laikraštis spausdinamas „Raidės“ spaustuvėje Raseiniuose 1000 egzempliorių tiražu. Atkūrus Nepriklausomybę „Dubysa“ tarsi baigė savo misiją ir nustojo egzistuoti.

Svarbiausios LPS Raseinių grupės veiklų datos:

1988 liepos 28 d. – Ariogaloje įvyko pirmasis susirinkimas, kuriame buvo kalbama apie Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdį. Dalyvavo apie 150 žmonių: daugiausia vadovaujantys įmonių, įstaigų, organizacijų darbuotojai, partinių organizacijų sekretoriai.

1988 rugpjūčio 4 d. – pirmą kartą susirinko LPS Ariogalos iniciatyvinė grupė (vėliau persikėlusį į Raseinius). Susirinkime buvo aptartos ir priimtos LPS Ariogalos iniciatyvinės grupės veiklos kryptys. Tą dieną grupė je liko 29 žmonės.

1988 rugpjūčio 24 d. LPS Ariogalos iniciatyvinės grupės susirinkime svarstyti Maironio gimtinės atsakymo klausimai. Aptarta būsimo mitingo Pasandravyje, rezoliucija. Rugpjūčio 25 d. įvyko susitikimas, kuriame reikėjo apginti savo poziciją dėl Maironio gimtinės. Sąjūdžio atstovus priėmė LKP Raseinių RK pirmasis sekretorius A. Baranauskas.

1988 rugpjūčio 27 d. LPS Ariogalos iniciatyvinė grupė pirmą kartą Raseinių rajone sukvietė į mitingą dėl Maironio gimtinės likimo kelis tūkstančius žmonių. Į mitingą Pasandravyje atvyko Marcelijus Martinaitis, Justinas Marcinkevičius, Vanda Zaborskaitė, Vytautas Petkevičius, Jonas Mačiukevičius, rajono partiniai ir tarybiniai darbuotojai, daug mūsų rajono gyventojų ir sve-

Ypatingą vaidmenį Atgimime, Sąjūdžio veikloje atliko Pasipriešinimo dalyviai, tremtiniai, politkaliniai, jų artimieji. 1989 metų sausio 21 dieną Rajoninių kultūros namų salė buvo sausakimša. Čia rinkosi tie, kurie ilgus metus prievarta buvo atplėšti nuo Tėvynės, jų artimieji. Žmonės, nugalėję baimę ir netikrumo jausmą ėjo į tribūną palengvinti savo širdį dėl sulaužytų likimų, netekties skausmo, prarastos sveikatos. Šio susiejimo gražiausiu rezultatu tapo tremtinių klubo „Garsas“ įkūrimas. Jo iniciatoriumi buvo tuos beveik penkiolika metų klubui tebevadovaujantis tremtinys A. Visbaras. Jo ir kitų klubo narių pastangomis surengtas neužmirštamas pirmasis Gedulo ir Vilties dienos paminėjimas Raseinių rajone. Tą dieną rajono bažnyčiose skambėjo varpai ir mišias aukojo už Lietuvos kankinius. Trimis maršrutais mašinos surinko skausmo akmenis su įrašais, liudijančiais pavardes, gimimo vietą ir datą, žūties, tremties ar kalinimo vietą, ir suvežė juos į Ariogalą. Kapinėse sukrautas skausmo akmenų aukuras – „Kiekvienas akmuo – sesė, brolis; kiekvienas akmuo – Lietuva“. Šie akmenys tam, kad visi žinotų, niekas nepamirštų, neleistų tam pasikartoti. Tremtiniai renginyje nekalbėjo apie kerštą. Tai buvo atleidimo, vilties diena.

Šventė „Istorija grįžta“: grąžintas pirminis paminklo „Žemaitis“ postamente buvęs užrašas AMŽIAIS BUDĖJAU IR VĖ NEPRIKLAUSOMYBĘ LAIMĖJAU, paminklinė lenta prie poliklinikos pastato – buvusios Maironio vardo pradžios mokyklos, Magdės šulinio, grąžinti senieji Vytauto Didžiojo, Maironio ir kt. gatvių pavadinimai.

Su viltimi gyveno ir tie, kurių artimuosius priglaudė amžino įšalo žemė. Lietuvui genais perduodama meilė savam kraštui. Jam privalu čia grįžti gyvam ar mirusiam. Jei gyvam – kad glaustųsi prie savo šaknų, jei mirusiam – kad ilsėtųsi šalia savo protėvių. Daug kantrybės, užsispyrimo ir, be abejo, meilės reikėjo tiems, kas ryžosi pralaužti sovietinės nomenklatūros ledus ir iš Sibiro tolių parsigabenti tuos, kuriuos badas ir ligos palaužė keturiasdešimt pirmais..., aštuntais..., devintais..., penkias-

čių iš kitų respublikos vietovių. Buvo renkamos aukos Maironio gimtinės atsakymui.

1988 spalio 9 d. Ariogaloje ir 11 d. Raseiniuose vyko rinkimai į LPS Steigiamąjį suvažiavimą.

1988 spalio 22–23 d. Steigiamajame suvažiavime dalyvavo R. Šagždavičius, V. Vitkus, D. Ušinskienė, A. Paspirgėlis, J. Mamaitis, V. Šimulynas, R. Aginskienė, V. Našlėnienė ir A. Petrauskas. Tuščios liko delegatų A. Vizbaro ir A. Pečiulio vietos, kadangi jie nespėjo sugrįžti iš Vengrijos Liaudies respublikos.

1988 spalio 29 d. prie „Žemaičio“ buvo pakelta Raseinių bažnyčioje pašventinta Tautinė vėliava.

1988 lapkričio 3 d. įvyko susitikimas su rajono Agropromoninio komiteto darbuotojais. Diskutuota pieno produkcijos kokybės klausimais.

1988 lapkričio 22 d. surengtas komjaunimo, kultūros darbuotojų, vykdomojo komiteto, SDAALR atstovų susitikimas su Raseinių jaunimu. Susitikime dalyvavo ir LKP Raseinių rajono komiteto pirmasis sekretorius A. Baranauskas.

1988 lapkričio 9–27 d. per LPS rėmimo grupės organizuotas parašų rinkimas prieš TSRS Konstitucijos pataisas. Rajone iš viso surinkta apie 24 tūkst. parašų.

1988 gruodžio 16 d. skaitytojus pasiekė LPS Raseinių rajono tarybos informacinio biuletenio „Dubysa“ pirmas numeris.

1989 sausio 21 d. įvyko tremtinių klubo „Garsas“ steigiamasis susirinkimas.

1989 vasario 5 d. Rajoniniuose kultūros namuose įvyko Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio Raseinių rajono konferencija.

1989 Vasario 16 d. pirmą kartą paminėta laisvai.

1989 birželio 14 d. suorganizuotas ypatingas Gedulo ir vilties dienos paminėjimas Raseinių rajone. Tremtinių klubo „Garsas“ iniciatyva rajono miesteliuose ir kaimuose renkami akmenys su tremtinių ar partizanų pavardėmis ir vežami į Ariogalos kapines ir kraunamas aukuras. Pašventintas paminklas Lietuvos kankiniams.

dešimtais... Liepos 28-osios pavakarę Žemaičių plentė ties Ariogala susirinko minia, skendinti žvakių šviesoje, braukianti ašaras ji ėjo paskui devyniolika karstų. Daugumos šių žmonių mintyse plaukė vaizdai su gyvuliniais vagonais, prakeikimais ir maldomis, pievomis ir miškeliais su tremtinių kapais ir kryžiais. Į amžino poilsio vietą Tėvynėn tąkart grįžo tik nedidelė dalis Raseinių žemės sūnų ir dukrų, neteisėtai represuotų stalinizmo metais.

Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio organizuojamos akcijos prieš Ribentropo–Molotovo sutarties slaptuosius protokolus – tai mitingas Vingio parke 1988 rugpjūčio 23 d. Tą dieną 1989 m. trys Baltijos tautos, rankomis susikabinusios į vieną grandinę nuo Vilniaus iki Talino – tai Baltijos kelias, savo vienybe ir susitelkimu nustebinęs pasaulį. 1991 rugpjūčio 23 d. – greta kelio Talinas–Vilnius dega laužai, tarsi primindami, kad pavojus dar nepraejo – tai Europos kelias.

LPS žmonės – aktyviausiai įsijungę į Lietuvos valstybės atkūrimą, tapo Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signatarais, politinių partijų aktyviais nariais, pavojaus akivaizdoje – laisvės gynėjais. Po 1991 m. sausio įvykių Sausio 13-osios atminimo medaliais pagerbti 3984 Lietuvos bei užsienio piliečiai, pritarę Lietuvos nepriklausomybei bei konkrečiais veiksmais ją parėmę užsienio šalių politiniai veikėjai.

Sausio 13-osios atminimo medaliais 1992 apdovanooti raseiniškiai, aktyvūs 1991 m. sausio įvykių dalyviai Vytautas Juozas Matjošaitis ir Vytautas Smitrius.

Minint 1991 sausio įvykius 1996 m. suorganizuota eiseną nuo LRT pajudėjo prie Seimo. Čia V. Landsbergiui perduotas atneštas sušaudytas varpas. Jis ir šiandien saugomas Seime. Tai bažnyčios varpas peršautas karo metais ir atiduotas į ketaus gamyklą Vilniuje išlydyti. Gamyklos sąjūdiečiai išsaugojo jį ir kaip Atgimimo simbolį padovanojo Seimui. Norėtusi paskambinti tuo varpu ir pažadinti mūsų viskuo nepatenkintas širdis.

Loreta Kordušienė, „Naujas rytas“, 2013-06-01, Nr. 42

1989 liepos 28 d. parvežti pirmieji tremtinių palaikai iš Sibiro. Palaikai perlaidoti Ariogalos, Betygalos, Juodaičių, Raseinių kapinėse.

1989 liepos 30 d. Betygaloje iškilmingai atidengtas atkurtas Tautos kryžius. Atkurtojo kryžiaus autoriai J. Grabauskas, R. Ramanauskas.

1989 rugpjūčio 10 d. LPS Raseinių rajono taryba pasirašė pareiškimą dėl okupacinės armijos išvedimo iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos. Tuomet jau buvo surinkta apie 10 000 parašų.

1989 gruodžio 9 d. įvyko LPS Raseinių rajono konferencija. Svarstyta, kuriuos kandidatus į LTSR Aukščiausiąją Tarybą remti, kaip žmones paskatinti už juos balsuoti. Taip pat išrinkti Sąjūdžio kandidatai į Raseinių rajono deputatų tarybą.

1989 rugpjūčio 28 d. LPS Ariogalos grupė atidengė Gedimino stulpus šalia legendinio šaltinėlio.

1990 vasario 15 d. paskelbtas LPS Raseinių rajono tarybos, tremtinių klubo „Garsas“, organizacijos „Caritas“ rajono tarybos kreipimasis į Lietuvos jaunuomenę, jų tėvus, artimuosius ir mokytojus dėl tarnybos sovietų armijoje boikotavimo.

1990 vasario 16 d. minėjimo metu Raseiniuose žemės nuosavybės aktai įteikti pirmiesiems ūkininkams.

1990 vasario 24 d. vyko rinkimai į LTSR Aukščiausiąją Tarybą. Raseinių rajono dviejose apygardose bolotiravosi ir buvo išrinkti du Sąjūdžio remiami kandidatai – Kazimieras Motieka ir Arūnas Degutis.

1990 balandžio 7 d. įvyko IV LPS Raseinių skyriaus konferencija Raseinių muzikos mokyklos salėje. Jos metu į LPS suvažiavimą išrinkta 12 skyriaus narių, LPS rajono valdybos pirmininku išrinktas Antanas Vizbaras. Konferencijoje buvo iškelti kandidatai į rajono Liaudies deputatų tarybos narius papildomiems rinkimams: Antanas Mockevičius, Vytautas Našlėnas, Virginija Našlėnienė, Algimantas Paspirgėlis, Antanas Vizbaras.

1991 sausio 26 d. Raseinių rajono tarybos salėje įvyko atsakaitinė rinkiminė Sąjūdžio grupių, kitų visuomeninių organizacijų konferencija.

VIENYBĖJE – GALYBĖ

Pirmasis LPS Ariogalos iniciatyvinės grupės organizuotas mitingas. Kalba poetas Justinas Marcinkevičius. Nuotrauka D. Katkauskas.

Mitingo Maironio tėviškėje metu. Kalba rašytojas Vytautas Petkevičius. Nuotrauka D. Katkauskas.

Mitingo metu kalba LPS Ariogalos iniciatyvinės grupės narys R. Šagždavičius. Nuotrauka D. Katkauskas.

Vėl norų ir galimybių problema! Nepraėjo nė metai po Maironio 125-ųjų gimimo metinių minėjimo, kuriam rengdamasis rajonas atliko nemažai būtiniausių darbų: Maironio taką nutiesė, išlikusius pastatus paremontavo, aplinką sutvarkė, o jau kuris laikas kalbame, kad to maža – reikia atstatyti ir gimtinę, ir tėviškę. Norai – viską daryti ir padaryti nedelsiant, galimybės – įvairių kliūčių ribojamos: nėra aiškos koncepcijos, ką ir kur atstatinėti, ką išryškinti ir užkonservuoti, nėra baigto nė vieno projekto, kad būtų galima pradėti dirbti.

Todėl dėsninai neseniai susikūrusi Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio Ariogalos iniciatyvinė grupė taip pat pirmiausia atkreipė akis į Maironynės sutvarkymo reikalus. Dėl to buvo pradėta diskusija mūsų laikraštyje. Diskusijoje vis dar kryžiaivos ietys, skambėjo nepasitikėjimo gaidos. Ir štai – Sąjūdžio organizuotas mitingas Pasandravėje.

Norų ir galimybių problemos akivaizdus faktas – krūvos pamatų blokų, sukrautų Pasandravėje prie Maironio pavalkinės. Jie buvo nupirkti ir suvežti Maironio gimtojo namo pamatams atstatyti, galvojant po namu įrengti plačius rūsius, o juose – kavinę, sandėlius ir pan. Tokie buvo pragmatiški norai, bet, pasirodo, tokiame sumanymui įgyvendinti nėra jokių galimybių. Vienas iš Sąjūdžio lyderių, Ariogalos ligoninės vyr. gydytojas Rimantas Šagždavičius mitinge šūktelėjo: neisim į Maironio šventą gimtą vietą XX a. stebuklo – gelžbetoninių pamatų! Keli tūkstančiai mitingo dalyvių šūkį palydėjo plojimais. (...)

Sąjūdžio mitinge kalbėtojai tematiškai susiskirstė į dvi dalis arba savo kalbas suskirstė dvejopai: pirma, kokią norime matyti poeto gimtinę ir tėviškę, antra, kokia Maironio asmenybė, pabrėžiant, kad ji – tautinio atgimimo ir atsinaujinimo įkvėpėja. Ne veltui visa lanka į vakarus nuo pavalkinės, kur vyko mitingas, plevėsavo trispalvėmis tautinėmis vėliavomis ir vėliavėlėmis, kita tautine atributika.

Maironio asmenybę mitinge aukštino poetas Justinas Marcinkevičius, mitingo pradžioje padeklamuodamas pernykštį savo proginį kūrinių „Pavasario balsai Pasandravę“, ir aktorius Laimonas Noreika, mitingo pabaigoje padeklamuodamas keletą populiariausių Maironio eilėraščių.

Ta tema įsimintinų minčių pažėrė prof. Vanda Zaborškaitė:

– Maironio 125-ųjų gimimo metinių minėjimas buvo pirmoji mūsų dvasinio atsinaujinimo banga. Atsivėrė troškulys suprasti save, savo tautą. Dėl to atgaivinama heraldika, dėl to tokia trauka į tautos vyrų gimtas vietas. Pritariu Raseinių Sąjūdžio programai, nes Maironis čia gimė ir išaugo, bet vis dėlto jis – ne regioninis poetas. Jo poezijoje skamba ne vien Raseiniai ir Dubysa, o ir Vilnius, ir Trakai. Jis – visos Lietuvos. Maironis, Kudirka, kurių dainos „Lietuva brangi“ ir „Tautiška giesmė“ čia giedamos, yra mūsų dvasios sparnai. Čia siejasi skirtingos pasaulėžiūros, programos, bet tikslai tie patys – tautinis atgimimas. Tik tokia tauta brandi, kurioje sugyvena įvairių pažiūrų žmonės. (...)

Tokias pat mintis išsakė poetas Marcelijus Martinaitis.

O ryškiausiai Maironio asmenybę traktavo Betygalos Maironio vidurinės mokyklos mokytojas Antanas Juška, prasmingai kreipdamasis į susirinkusius:

– Gerbiami Vilniaus intelektualai! Gerbiamos mano sesės ir broliai lietuviai! Pasandravys tai lietuviška Meka.

Kažkokia didelė prasmė ištarti šį žodį – Pasandravys. Mes ateiname į Pasandravį prisiminti simbolinių Maironio žodžių: arklo, knygos, lyros. Ateik, artojai, į Pasandravį susimąstyti, – ir vėl tavo žagrė ties lietuviškos vagą! Mokslininke, ateik į Pasandravį: paskaitysi naują knygą ir atgimsi kaip tikras lietuvis! Kompozitoriau, senelė, jaunuoli, muzikos mėgėju, ateik į Pasandravį, kur teka dvi skaidrios upės, tu vėl atgimsi, tavo lyra naujai suskambės! Su Maironiu – prieš visokį blogį!

Ši Maironio asmenybės tema nuskambėjo ir dainose „Lietuva brangi“, „Jaunimo giesmė“, „Už Raseinių ant Dubysos“, kurias vieningai traukė visi mitingo dalyviai, diriguojami Persitvarkymo Sąjūdžio Ariogalos iniciatyvinės grupės vieno iš lyderių Antano Vizbaro.

Bet pagrindinė mitingo tema – tai Maironio gimtinės Pasandravėje ir tėviškės Bernotuose sutvarkymo koncepcija, praktiniai darbai. Šia tema kalbėjo daugelis, pirmiausiai – mitingo „dispečeris“ R. Šagždavičius:

– Į Pasandravio šventę susirinkome visi, kam ne vis tiek, kaip bus įamžintas Maironio atminimas. Mielai bendraminčiai! Čia jau atlikta nemažai darbų. Visiems, kurie dirbo, vadovavo, kūrė, talkininkavo, nuoširdžiai tariame ačiū! Padėkokime plojimais. Senovėje, statydamas trobą, lietuvis tardavosi su kaimynu. Mes tą patį darome šiandien, kreipdamiesi į visuomenę dėl Maironio gimtųjų vietų sutvarkymo. Buvo skeptikų dėl mitingo. Tačiau viešumo ir demokratijos mokomės visi. Pavyko rajono vadovų ir Sąjūdžio dialogas. Taigi dabar klausimas, nuo ko pradėti. Tegul šis mitingas–šventė bus paskutinė prožiška šventė Pasandravėje! (...)

Sąjūdžio grupės narė Danutė Ušinskienė pareiškė, kad rajono žmonės pirmieji turi pasakyti, ko nori, kaip turi būti sutvarkytos Maironio vietos. Į laikraštyje paskelbtą anketą gauti 279 atsakymai. Nuomonės įvairios. Pavyzdžiui. 24 Maironio gerbėjai pageidauja, kad būtų atstatyta viskas. Kiti siūlo atstatyti arba Pasandravį, arba Bernotus. Kalbėtoja Sąjūdžio vardu paskelbė rezoliucijos projektą, pateikiamą mitingui apsvarstyti: prašyti Respublikos vyriausybę Maironio gimtąsias vietas paskelbti memorialiniu-landšaftiniu draustiniu: Bernotuose, Maironio sesers name, įrengti memorialinį muziejų, Raseinių rajone pastatyti paminklą Maironiui, darbų užsakovu ir rangovu patvirtinti Pikčiūnų kolūkį; paskelbti konkursą atstatomiems objektams suprojektuoti, organizatoriumi patvirtinti Pikčiūnų kolūkį; žmonių suaukotas lėšas išleisti paminklui ir ekspozicijai memorialiniame muziejuje; organizuoti talkas, pradėjus restauravimo darbus ir kt. (...) Lietuvos kultūros fondo valdybos pirmininkas prof. Česlovas Kudaba išreiškė nuomonę, kad Maironio gimtinės tvarkymo programa realiai nuosaiki ir kad ją reikia remti. Vienas didingiausių tikslų – kad šitas arealas taptų draustiniu. Džiugus faktas – Kultūros rėmimo fondo ir Sąjūdžio grupės vieninga veikla. Į ją būtina įjungti ir bažnyčios žmones. Lėšoms kontroliuoti profesorius pasiūlė ne kokį komitetą, o šią funkciją patikėti Maironio draugijai. Tai bus garbės, sąžinės komitetas. Apie įvairių rašytojų, kultūros veikėjų gimtinių atstatymų problemas, patirtį ir išvadas kalbėjo Kauno keliautojų klubo „Ažuolynas“ atstovas L. Juozonis. Jis siūlė kai kurių statinių pamatus pažymėti gyvatvorėmis. Taip pat siūlė savo kaip projektuotojo pagalbą. Architektas K. Būbnaitis pripažino, kad Maironynėje tikrai reikia landšaftinio draustinio, nes daug kas yra išlikę. Dabar reikia gelbėti tai, kas grei-

čiausiai nyksta. O nyksta ne pamatų akmenys, o Bernotų namas. Nuo jo reikia pradėti.

Pikčiūnų kolūkio pirmininko pavaduotojas, partinės organizacijos sekretorius P. Sasnauskas, padėkojęs Sąjūdžiui už renginį, papasakojo apie praktiškus atstatymo reikalus, kurie nuo šios dienos jau tikrai guls ant Pikčiūnų kolūkio pečių. Kolūkis stato per pusę pigiau. Numatomus darbus galima atlikti už 200 tūkst. rub. Finansavimą pažadėjo Respublikos agropromoninis komitetas, reikalą remia LKP CK sekretorius S. Giedraitis. Tačiau labai reikalingos ir visuomeninės lėšos, kurios bus naudojamos paskiausiai. Kabėtojas kreipėsi į dvasiškius, kurie turi galimybę taip pat paaukoti. Maironio krūtinė tokia plati, kad prie jos visi sutilpsime, – pasakė jis.

LKP RK pirmasis sekretorius Andrius Baranauskas paskė, kad LKP RK ir rajono LDT vykdomasis komitetas nedelsdamas priims atitinkamus dokumentus, kuriuos pasiųs Respublikos vyriausybei dėl Maironio memorialinio-landšaftinio draustinio paskelbimo. Toliau sekretorius kalbėjo apie rajono vadovybės pastangas teigiamai išspręsti Maironio gimtinės atstatymo projektavimo, finansavimo ir kitus klausimus. Papasakojo, kas numatoma ateityje dėl kitų rajono kultūros veikėjų atmintinų vietų. Kartu sekretorius pranešė liudną naujieną, kad į rajoną atvyksta žinybų atstovai dėl toksinių medžiagų perdirbimo gamyklos-sąvartyno statybos Raseinių rajone. Kaip pasipriešinti tokios gamyklos kaimynystei su švariausia respublikoje Dubysos upe?

Nuvilnijo energingas „Ne!“.

– Jei nepavyks atsispirti vienai rajono vadovybei, – pareiškė Sąjūdžio atstovas R. Šagždavičius, – kitas mitingas bus Raseiniuose, Žemaičio aikštėje!

Prie mikrofono Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio vadovybės narys filosofas Arvydas Juozaitis. Jis kreipėsi į jaunimą, į jo patriotinius jausmus. Ar supranti, jaunime, ką reiškia stovėti čia? Tai reiškia būti patriotu, dirbti Tėvynės labui. Kartu jis paskelbė „Žemynos“ ir „Atgajos“ klubų kvietimą atvykti rugsėjo 3 d. 18 val. į Šventąją, į pajūrį, kur rengiamas visų Baltijos šalių žmonių susikibimas rankomis, siekiant Baltiją apsaugoti nuo užteršimo.

Po atsakymų į klausimus vyko rezoliucijos balsavimas.

Be išvardintų kalbėtojų, mitinge dalyvavo dar LKP CK kulūros skyriaus vedėjas J. Paleckis, rašytojai Jonas Mačiukevičius, Eugenijus Ignatavičius, rajono LDT vykdomojo komiteto pirmininkas J. Ulickas ir kiti.

Aikštėje mirgėjo Sąjūdžio emblemos ir atributika, kvietimai remti Kultūros fondo Maironio sąskaitas. Buvo renkamos aukos vietoje, buvo platinamos „Sąjūdžio žinios“ (red. LPS informacinis biuletenis). Mitingas baigėsi „Tautiška giesmė“ iš tūkstančio žmonių krūtinės. Žmonės skirstėsi neskubėdami, apžiūrinėdami Sąjūdžio veiklą atspindinčius standus, o svarbiausia – Maironio gimtinę. Nemažas būrys tikinčiųjų prie paminklo pagiedojo „Mariją“, Maironio giesmę.

Renginys apskritai buvo konstruktyvus, dalykiškas, optimistiškas. Jei Sąjūdžio veikla ir toliau vystysis taip demokratiškai ir nuosaikiai, galima tikėtis jo populiarumo ir veiksmingumo. Geri norai nelūkuriuojant, bet kartu protingai sutvarkyti Maironynę pradeda sutapti su realiomis galimybėmis.

Petras Baužys, „Naujas rytas“, 1988–09–01, Nr. 105

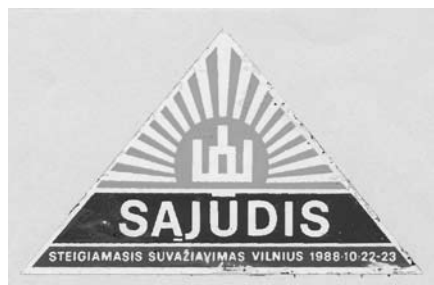
RASEINIŠKIŲ PASIUNTINIAI Į VILNIŲ,

kur poryt prasideda Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio suvažiavimas

Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio Raseinių rajono iniciatyvinė grupė surengė susitikimus su visuomene. Jie vyko Ariogalos ir Raseinių miestų kultūros namuose. Grupės nariai kalbėjo savo veiklos klausimais, atsakinėjo į klausimus. Susitikimuose dalyvavę visuomenės atstovai išrinko Ariogalos ligoninės vyr. gydytoją R. Šagždavičių, Raseinių MSMV vyrų liaudies choro „Šaltinis“ meno vadovą A. Vizbarą, Raseinių spaustuvės brigadininką A. Pečiulį, Ariogalos vidurinės mokyklos mokytoją D. Ušinskienę ir Raseinių antrosios vidurinės mokyklos direktoriaus pavaduotoją V. Vitkų delegatais į Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio Steigiamąjį suvažiavimą. Jis spalio 22–23 dienomis vyks Vilniuje, Sporto rūmuose.

Į suvažiavimą svečių teisėmis vyks septyni mūsų rajono žmonės. Savo atstovą į spaudos centrą siunčia ir „Naujo ryto“ redakcija. Juo bus skyriaus vedėjas A. Janonis. Rytoj rajono Liaudies deputatų tarybos vykdomasis komitetas rengia delegatų palydėtuves.

„Naujo ryto“ informacija, „Naujas rytas“, 1988-10-20, Nr. 126

LPS Steigiamajame suvažiavime 1988 spalio 22 d.
Nuotrauka A. Daugirdo

Mūsų atstovas LPS Seime

Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio steigiamajame suvažiavime, kuris dvi dienas vyko respublikos sostinėje Sporto rūmuose, išrinktas Sąjūdžio Seimas. Jį sudaro 220 žmonių. Tarp jų yra LPS Raseinių rajono iniciatyvinės grupės narys, Ariogalos ligoninės vyriausiasis gydytojas Rimantas Šagždavičius.

Sąjūdžio Seimas spręs visus tarp suvažiavimų iškilančius svarbiausius principinius klausimus. Jį Sąjūdžio taryba sušauks ne rečiau kaip keturis kartus per metus.

Daugelis raseiniškių teiraujasi, kas, be delegatų (jų ir „Naujo ryto“ atstovo spaudos centre pavardės paskelbėme ankstesniame 126-ajame laikraščio numeryje), dar dalyvavo Steigiamajame suvažiavime. Suvažiavimo svečiais buvo LKP Raseinių rajono komiteto pirmasis sekretorius A. Baranauskas, rajono Liaudies deputatų tarybos vykdomojo komiteto pirmininkas J. Ulickas ir jo pavaduotoja L. Ševeliova, dalyviai – LPS Raseinių rajono iniciatyvinės grupės nariai-ariogališkiai – pensininkas J. Mamaitis, vykdomojo komiteto vyr. buhalterė E. Dapkienė; girkalniškė pedagogė V. Našlėnienė; LPS rėmimo grupės „Šatrijos“ siuvimo gamybinio susivienijimo nariai – direktoriaus pavaduotojas A. Paspirgėlis, šaltkalvis-remontininkas V. Šimulynas; LPS rėmimo grupės Antroje vidurinėje mokykloje nariai – mokytoja R. Aginskienė ir 12-os klasės moksleivis A. Daugirdas.

„Naujo ryto“ informacija

Su R. Šagždavičiumi susitikome praėjusį antradienį, paklausėme, kokios yra jo mintys po Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio Steigiamojo suvažiavimo.

Rimantas Šagždavičius:

– Pirmomis dienomis susitikęs su žmonėmis, supratau, jog reikia šiek tiek paaikškinti suvažiavimo darbą.

Aiškiai supratau, kad kai ką šokiravo atvirai pareikštos seniai visų suvoktos problemos, kartais gal ne visai atsakingi ar apgalvoti pareiškimai. Bet tai reikia vertinti kaip pilnos demokratijos, visiško nuomonių pliuralizmo atmosferą suvažiavimo darbe. Delegatai, dalyviai, svečiai plojo bei pagerbdavo atsistojimu kartais ir labai skirtingas pozicijas išsakančius oratorius. Bet nereikia skubėti peikti dalyvavusių – juk pirmą kartą viešai, praktiškai visai respublikai stebint, atvirai diskutavome. Kaip nesidžiaugti?

Norint nustatyti „kas yra kas“, nereikia skubėti. Sąjūdis savo poziciją ir planus ateičiai išdėstė programoje, įstatuose, rezoliucijose. Suvažiavimo delegatai turėjo projektų tekstus, todėl buvo skaitomi tik pakeitimai, jie aptarinėjami (...). Norėčiau išsakyti savo prieštaravimą prieš radikalius žingsnius ir siūlymus. Stalinizmo ir stagnacijos reliktai glūdi mummyse, tvyro virš mūsų ore kaip didžiulis ugninio žaibo kamuolys. Nuo tokio pavojaus, kaip ir nuo aukštos įtampos laido, galima nutolti judant tik pėda už pėdos. Bandant skubėti, neatsargiai palikus tarpą tarp dviejų pėdų, net nežengus skubaus žingsnelio, gali įvykti iškrova, kuri atbloš atgal arba net gali pražudyti visa, kas yra gero pasiekta. Žengimas į priekį, humanizmo idealų siekimas turi būti nuoseklus, nenuilstamas

procesas. Svajonė, jog rytą atsibudus bus viskas jau pakitę, kol kas yra utopinė.

Kviečiu visus pamąstyti apie savo poziciją. Kiekvienas pats savyje turi nugalėti mažo žmogaus stereotipą. Kiekvienas turime blaiviai vertinti savo jėgas ir tuo pagrindu aktyviai dalyvauti valdyme. Vyksta įvairiausi rinkimai. Reikia siekti, turėti galimybę bent iš dviejų blygių rinktis mažesnę, jeigu dar nėra pribrendusios sąlygos tikrai demokratiniams rinkimams.

Aš turiu galvoje rinkimus partinėse, profsąjunginėse, komjaunimo organizacijose.

Mes patys turime išsirinkti, kas geriausiai atstovaus mūsų interesams įvairaus lygio renkamosiose pareigose.

Puikiai suprantu, jog yra susikaukę nemažai problemų, neišspręstų klausimų. Daug kas yra pavargęs nuo daugelio smulkių, likusių be atsako klausimėlių. Ir tuo norėčiau atsakyti į užplūdusį Sąjūdžio rajono iniciatyvinę grupę laiškų srautą. Labai noriu būti teisingai suprantas, jog mes, Sąjūdžio grupės, dirbdamos visuomeniniais pagrindais ir neturėdamos juridinės galios, negalime apimti visų problemų problemėlių. Pavyzdžiui, mes negalėsime padėti sprendžiant konfliktą tarp dviejų kaimynų ar kelių bendradarbių. Mūsų tikslas, pasitelkus kompetenciją, sveiką užsispyrimą, dalyvauti problemų, kurios liečia daugelį rajono gyventojų, iškėlime, detalizavime, sprendime. Reikalui esant, kviesime į pagalbą Sąjūdžio Seimą, respublikos spaudą. Kviečiame rašyti Sąjūdžio rajono grupei.

Kalbėjosi A. Janonis, „Naujas rytas“, 1988-10-29, Nr. 130

RYTOJ – KONFERENCIJA

Rytoj (red. 1989 m. vasario 5 d.) Rajoniniuose kultūros namuose vyks Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio Raseinių rajono konferencija. Į ją susirinks visų Sąjūdžio rėmimo grupių nariai.

– Numatome, kad konferencijoje jų dalyvaus per 230, – sako LPS rajono tarybos narys, Raseinių spaustuvės brigadininkas Alvydas Pečiulis. – Jie atstovaus 22 LPS rėmimo grupėms. Tiek jų iš viso yra mūsų rajone. Rėmimo grupės įkurtos tokiose stambiose įmonėse ir organizacijose, kaip „Šatrijos“ siuvimo gamybiniame susivienijime, Melioracijos statybos ir montavimo valdyboje, Gelžbetoninių konstrukcijų gamykloje, Rajono vartotojų kooperatyvų sąjungoje. 13 grupių yra kolūkiuose, tarybiniuose ūkiuose ir žemės ūkį aptarnaujančiose organizacijose, 4 – bendrojo lavinimo mokyklose.

– Kokiu tikslu rengiama konferencija?

– Mums, sąjūdininkams, būtinai reikia apžvelgti nueitą kelią, kuriame pirmuosius žingsnius žengėme praėjusių metų vasarą, nužymėti mūsų veiklos gaires ateičiai, išrinkti naują rajono tarybą, kadangi dabartinė jau išaugo iš savo marškinių. Konferencijoje taip pat nuspręsimė, ką pasiūlyti į žemdirbių suvažiavimą, kurį numatoma sušaukti vasario pabaigoje.

– Kaip bus renkama rajono taryba?

– Kiekviena LPS rėmimo grupė į tarybą kandidatais pasiūlė po vieną–du savo atstovus. Manome, kad taryba slapto balsavimu bus renkama iš 7–11 žmonių. Taip pat numatome sudaryti išplėstinę tarybą. Į jos sudėtį įeis visų LPS rėmimo grupių atstovai.

– Kokius svečius kviesite į konferenciją?

– Maloniai sutiko atvykti Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio Seimo tarybos nariai, filosofas Arvydas Juozaitis, Lietuvos Mokslų akademijos Filosofijos, sociologijos ir teisės instituto mokslinis bendradarbis Mečys Laurinkus, Žemdirbių sąjūdžio suvažiavimo darbo grupės narys tauragiškis Vytautas Pečiulis, pakvietėme ir rajono vadovus. Rajono konferencijoje gali dalyvauti visi, kas remia ir pritaria Sąjūdžio veiklai.

– Kaip apie konferencijos eigą bus informuojami tie, kurie į ją nepakliūs?

– Deja, mes neturime techninių galimybių tiesiogiai transliuoti konferencijos darbą. Todėl tikimės, kad rajono spauda po konferencijos plačiai ir objektyviai nušvies jos eigą.

Kalbėjosi Arvydas Janonis, „Naujas rytas“, 1989-02-04, Nr. 16

3-oji LPS rajono konferencija

Remiantis neseniai priimtu Rinkimų įstatymu, kandidatus į LTSR Aukščiausiąją Tarybą bus galima pradėti siūlyti tik nuo gruodžio 24 dienos. Tuomet iki paskirtos rinkimų datos bus likę lygiai du mėnesiai. Ką galėtų pasiūlyti į respublikos parlamentą rajono sąjūdiečiai, ką jie vėliau rems rinkimuose, sprendė gruodžio 9 dieną įvykusi LPS Raseinių rajono konferencija. Jos darbe dalyvavo arti 150 rajono LPS rėmimo grupių narių, svečiais buvo pakviesti kitų rajone veikiančių visuomeninių judėjimų bei partijų atstovai. Iš Vilniaus, deja, po sunkaus darbo tą savaitę vykusiam LTSR Aukščiausios Tarybos sesijos pratęsimė daugumos kviestųjų visgi nesulaukėme. Iš gausaus būrio, kokio tikėjomės atvykstant, konferencijoje tepamatėme vien LPS Seimo narį, Lietuvos demokratų partijos tarybos narį Petrą Vaitiekūną ir LPS Vilniaus tarybos narį, Lietuvos demokratų partijos tarybos prezidento narį Arūną Degutį.

Pagrindinį parnešimą konferencijoje apie politinę situaciją rinkimų išvakarėse rajone ir respublikoje padarė LPS Seimo narys R. Šagždavičius. Jį papildęs Petras Vaitiekūnas išsamiai nagrinėjo tarnybos Tarybinėje armijoje problemą, prognozavo, kaip toliau gali vystytis karinių bilietų ir prirašymo liudijimų grąžinimo akcija, įvertino jos politinę reikšmę. Neseniai grįžęs iš ilgokos viešnagės JAV

Arūnas Degutis plačiau savo kalboje apsiėjo ties demokratijos samprata ir jos realiu įgyvendinimu Vakarų valstybėse ir pas mus. LPS Raseinių rajono tarybos atsakingasis sekretorius A. Kliunka apžvelgė padėtį Sąjūdyje. Diskusijose rinkimų bei taktikos juose klausimais dalyvavo E. Antanavičius, A. Bagnys, V. Giedraitis, A. Vizbaras, A. Pečiulis ir kiti. Dauguma balsų konferencijos dalyviai išreiškė pritarimą tremtinio klubo „Garsas“ tarybos kreipimuisi į visus rajono gyventojus dėl rinkimų į Lietuvos Aukščiausią Tarybą, tačiau buvo susiginčyta, ar privaloma kiekvienam iškeltam kandidatui į deputatus atsakyti į absoliučiai visus tremtinių siūlomos anketos klausimus. Šis ginčas kilo dėl to, kad anketa reikalauja išsamių žinių ne vien apie patį kandidatą ir jo nuopelnus tautai bei Tėvynei, bet ir apie kitus jo šeimos narius: tėvus, vaikus. Po diskusijų balsavimo keliu prieita nuomonės, jog į klausimus kandidatas į deputatus gali atsakinėti tik savo laisva valia, t. y. neprivalomai. Nors, kaip pasakė vienas diskusijų dalyvis, jei kas bandytų tokiu būdu nuslėpti kokią nors dėmę savo biografijoje, tai būtų tik į naudą jo oponentams, kurie galėtų ją išgarsinti mažiausiai kandidatui palankia forma.

Pagrindinis konferencijos tikslas, kaip jau minėta, buvo sudaryti sąrašą galimų kandidatų į Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos deputatus, kurie LPS rajono tarybą galėtų rekomenduoti darbo kolektyvuose, gyventojų susirinkimuose. Į slapto balsavimo biuletenius šiam sąrašui sudaryti bus įrašyta 11 žmonių. Tai K. Motie-

ka, P. Vaitiekūnas, R. Šagždavičius, A. Paspirgėlis, J. Paleckis, A. Vizbaras, E. Jonyla, K. Saja, S. Geda, A. Kliunka, K. Antanavičius. Daugiausiai balsų gavo dabartinis deputatas respublikos parlamente nuo Viduklės rinkiminės apygardos, LPS Seimo tarybos narys advokatas K. Motieka, LPS Seimo narys, Lietuvos demokratų partijos tarybos narys Petras Vaitiekūnas, LPS Seimo narys, Ariogalos ligoninės vyr. gydytojas R. Šagždavičius, Kultūros skyriaus vedėjas A. Vizbaras ir LPS Raseinių rajono tarybos atsakingasis sekretorius A. Kliunka. Šiuos žmones Sąjūdžio rajono taryba bei grupės rems rinkimuose į Lietuvos TSR Aukščiausiąją Tarybą, rekomenduoja juos kelti kandidatais į Respublikos parlamento deputatus.

Konferencijos dalyviai buvo supažindinti su paskutinio LPS rajono tarybos posėdžio sprendimu dėl Viduklės rėmimo grupės dviejų narių (pavardės neskelbiamos) neteisėtos veiklos remiantis LPS vardu. Taip pat priimtas kreipimasis į rajono Liaudies deputatų tarybą dėl laikraščio „Naujas rytas“, kuriam dabar, priėmus naują Lietuvos Konstitucijos 6-ojo straipsnio redakciją, derėtų suteikti nepriklausomo nuo LKP rajono komiteto laikraščio statusą. Į apygardines rinkimines komisijas nuo LPS rajono tarybos nuspręsta pasiūlyti K. Kordušą ir A. Štarą.

Konferencija taip pat priėmė sprendimą iš LPS rajono tarybos atleisti A. Petrauską ir papildyti ją naujais nariais.

„Dubysa“, 1989-12-23, Nr. 10 (11)

tautinėmis normomis, apibūdintomis SNO įstatuose. Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje, Deklaracijoje dėl nepriklausomybės suteikimo kolonijinėms šalims ir tautoms, Helsinkio saugumo ir bendradarbiavimo Europoje pasitarimo dokumentuose.

K. Kordušas:

Asamblėjoje išreikštomis Pabaltijo tautų idėjomis vadovausis ir LPS Raseinių rajono taryba.

R. Šagždavičius:

Turėdami omenyje tai, kad konservatyviosios, pertvarkai priešiškos jėgos pastaruoju metu aktyvėja, stengsimės iš pagrindų destalinizuoti visą visuomenės gyvenimą, kad žmonės turėtų tvirtą garantiją, jog išgalės socialinis teisingumas.

Kalbėjosi Arvydas Janonis

„Naujas rytas“, 1989-05-23, Nr. 62

LPS Raseinių rajono konferencija. Kalba svečias LPS iniciatyvinės grupės narys P. Vaitiekūnas. 1989 m.

LPS Raseinių rajono konferencija. Kalba svečias LPS iniciatyvinės grupės narys A. Paspirgėlis. 1989 m.

Pučia gaivūs permainų vėjai Baltijos Asamblėja

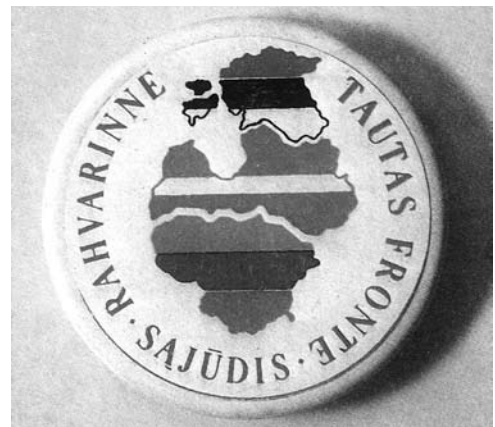
1989 gegužės 13–14 dienomis Taline įvyko Baltijos Asamblėja. Joje dalyvavo Estijos liaudies fronto tarybos įgaliotiniai. Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio Seimo tarybos nariai, Latvijos liaudies fronto dūmos nariai, šių judėjimų dalyviai. Asamblėjoje taip pat dalyvavo grupė TSRS liaudies deputatų iš Pabaltijo respublikų. Aptartos aktualios Pabaltijo respublikų problemos, priimta keletas bendrų dokumentų.

Baltijos Asamblėjoje mūsų rajonui atstovavo LPS Seimo narys Ariogalos ligoninės vyr. gydytojas Rimantas Šagždavičius ir LPS rajono tarybos narys, Liaudies švietimo skyriaus mokyklų inspektorius Kęstutis Kordušas. Su jais susitiko „Naujo ryto“ korespondentas, jiems pateikė šiuos klausimus: kokie įspūdžiai, kaip vertinate Asamblėją, kaip praktiškai realizuosite Pabaltijo tautų bendras idėjas.

R. Šagždavičius:

Estijos sostinėje įvykusi Asamblėja – tikrai neeilinis įvykis Pabaltijo tautų istorijoje. Ji išreiškė lietuvių, latvių, estų norą turėti valstybinį suverenitetą neutralioje ir demilitarizuotoje Europos zonoje. Asamblėjoje įstikino, kad Latvijos, Estijos, Lietuvos liaudies frontai yra tos jėgos, kurios iš tikrųjų gali pralaužti sąstingio ledus, užtvaras, kurias demokratiniam judėjimui stato priešininkai. K. Kordušas

Kiekvienas doras žmogus įsitikino, kad vadovaujantys organai stengiasi tik daugiažodystę ir prieštarigais teiginiais pakeisti ekonominės reformą.

Mes, sąjūdininkai, palydėtuvėse sostinės katedros aikštėje, Lietuvos ir Latvijos pasienyje pajautėme didelį tautos pasitikėjimą, kad telksime žmones spręsti problemas, orientuojant juos į tolesnę žmonijos pažangą, kuri gali būti pasiekta tik išsaugant ir vystant visas esamas tautas.

R. Šagždavičius:

Tai, kad Pabaltijo tautos į liaudies frontus yra sudėjusios dideles viltis, rodo neseniai įvykusių rinkimų į TSRS liaudies deputatus rezultatai. Estijos, Latvijos ir Lietuvos pertvarkos demokratinių jėgų judėjimų atstovai Asamblėjoje išreiškė visų atgimstančių tautų dvasinį pakilimą, nužymėjo gaires siekiant visiško savarankiškumo. Mes jį turime pasiekti parlamentiniu, konstituciniu keliu. Baltijos tautų deklaracijoje pasakyta, jog kiekviena tauta turi teisę apsispręsti ir laisvai nustatyti savo politinį statusą.

K. Kordušas:

Galima sakyti, pirmą kartą Pabaltijo tautų atstovai laisvai ir negąsdinami bendravo, keitėsi nuomonėmis.

R. Šagždavičius:

Vieno likomo brolius daug kas jungia. Pajutome, kad į mus atgręžtos daugelio TSRS tautų akys. Bendravome ir su iš užsienio atvykusiais svečiais, ir šalies respublikų atstovais. Reikia pasakyti, kad centrinių masinės informacijos priemonių darbuotojai jau pradeda suvokti, kas vyksta Pabaltijyje, kad reikia atbusti ir Rusijai.

K. Kordušas:

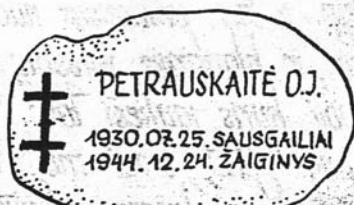
Asamblėjoje, kurioje dvi dienas vyravo savitarpio supratimas, priimta palyginti daug reikšmingų, galima sakyti, istorinių dokumentų.

R. Šagždavičius:

Viename jų pasakyta, kad Baltijos nacijos grindžia savo teises pripažintomis tarp-

Gedulo diena Raseinių rajone

Skausmo paženklinto akmenis reikšmė ir pavyzdys

† *Kryžius – ištremtas, įkalintas, priverstinai emigravęs gimęs tremtyje.*
‡ *Vyeio kryžius – rezistencijos partizanas, žuvęs pasipriešinimo kovoje, nukankintas, išniekintas Lietuvoje.*

Šį birželio 14-osios rytą Raseinių rajono žmonės pažadino bažnyčių varpai, nuaidėję saulei tekant ir primindami visiems, kad šiandien pagerbsime prieškario ir pokario metų kankinius, kurie buvo ištremti į Sibirą ir Tolimuosius Rytus, kurie pasiliko amžinai gulėti svetimoje žemėje, visus, kurie padėjo galvas pokario metais Lietuvoje, kurie buvo kalti ir nekalti, kurie jautėsi esą teisūs ir kartu klydo, kurie žudė ir buvo žudomi patys. Visi jie buvo žmonės. Žmogaus mirtis bet kuriuo atveju reikalauja atminimo. Tam ir buvo skirta ši Gedulo ir vilties diena. Atminimui – sodybviečių akmenys su pavardėmis, gimimo ir mirties datomis.

Prie Raseinių bažnyčios iš akmenų žmonės sudėliojo kryžių. Kiekvienas akmuo – atskiras žmogus su savo tragišku likimu stalinizmo metais. Raseinių klebonas Vytautas Griganavičius pašventino šį iš žmonių likimų sudėtą kryžių, lyg žymintį tuos vargo kelius, kuriuos nuėjo Lietuva po nepriklausomybės atėmimo. Šv. Mišių metu Raseinių bažnyčia buvo pilna žmonių. Atėjo nemažai jaunimo. Pagrindiniame praėjime klūpojo moteris su vainiku, greta jos klūpojo mažas berniukas. Gal vaikas dar nesupranta mirties, bet jis jau dabar mokomas atminti palikusįjį šį pasaulį. Tai gražu. Išprotėjusį pasaulį gali išgelbėti tik vaikai.

18 val. Ariogaloje, Dubysos įkalnėje – žmonės su vėliavomis, vainikais ir žvakutėmis rankose pasitiko mašinas, vežančias skausmo akmenis.

Ariogalos kapinėse aidėjo šventos giesmės, susirinkę visi Raseinių rajono kunigai ruošėsi šv. Mišioms. Mašinos sustojo prie kapinių, kuriose iš lauko akmenų jau anksčiau buvo pastatytas paminklas Lietuvos kankiniams. Nuo kiekvienos mašinos nusidriekė žmonių eilės. Dvylikai eilių vyrai atsargiai perdavinėjo atminimo akmenis, iš kurių buvo sukrautas aukuras. Aukurą ariogališkiai ir svečiai tuoj pat apstatė žvakutėmis. Ant aukuro akmenų skaitėme: „Dukaskas B. 1926 m. Betygala – 1949 m. Irkutskas“; „Skirmantaitė E. 1924 m. Girkalnė – 1941 m. Komi ATSR“. Tokių akmenų su užrašais buvo atvežta apie keturis tūkstančius. Degant žvakėms ant atminimo aukuro, prie lauko altoriaus buvo aukotos šv. Mišios. Ariogalos klebonas Jonas Kazlauskas pasakė pamokslą susirinkusiems. Jis kalbėjo: „Šiandien mes norėtume pasakyti daug, oi daug ir tylėdami mąstyti dar daugiau. Ir man tegul būna leista čia kelias minutes kalbėti nuotrupomis, užuominomis, santraukomis. Jeigu kam bus įdomios mintys, savo mąstyme pratęs. Kaip žinote, buvo ir yra nuostabių žmonių: matančių kiaurai, matančių toli, girdinčių širdimi, liečiančių žaizdas, liečiančių ugnį, užuodžiančių ateinačias audras ir paslėptą purvą.

Buvo ir yra žmonių, turinčių liežuvį kaip kardą ir balsą kaip varpą.

Buvo ir yra nuostabių žmonių: suprantančių daug, perkančias ir džiaugsmus ėjusių iki šių dienų, galinčių daug – suvaldyti save, sužavėti kitus, nepasiduoti vilionėms ir smurtui. Ir štai tokiems žmonėms atidengiamas ir pašventinamas paminklas su užrašu „Lietuvos kankiniams“. Jis primena mūsų tautos sielvartą, ašaras ir kraują. (...)Visi jautėme skausmingą padėtį mūsų tautos ir supratom žūtbūtinį persitvarkymo reikalą. Persitvarkymą Lietuvoje pradėjo Svarinskas (...) ir kiti, kitos, kada likusiems pritrūko drąsos. Susidarius tinkamoms aplinkybėms, iš apkasų pakilo Sąjūdis – didieji mūsų tautos protai. Be abejo, visiems šiandien aišku, kad jie daug ir labai daug pasiekė (...).

Pasibaigus šv. Mišioms ėjome į Dubysos slėnį. Prie stadiono vartelių buvo platinama Sąjūdžio, Demokratų partijos spauda, stadiono tribūnos viduryje buvo pritvirtintas plakatas – trispalvė ant geležinkelio bėgių. (...)

Poezijos ir dainų vakarą pradėjo tremtinių klubo „Garsas“ prezidentas Antanas Vizbaras: „Gerbiami Gedulo dienos dalyviai, visą dieną mes nekalbėjome, prisiminėm savo artimuosius ir štai čia šį vakarą pagerbė pirmą kartą prabylame.

Tauta gedi šiandien savo vaikų. Šaudytų ir degintų, mirusių badu ir sušalusį toli Sibiro snieguose ir rūdynuose, kritusių gimtojoje pirkioje, nužudytų kaimyno beržynėlyje, nukankintų, išniekintų, nežinia kur pakastų po žalia pavasario velėna. Nėra tokios mirties, kuri nebūtų kirtusi mūsų tautos vaikų. Nėra ir tokių kančių, kurių jiems nebūtų tekę iškentėti. (...)“

Moksleiviai skaitė Kęstučio Genio, Bernardo Brazdžio eilėraščius, visi susirinkusieji giedojo „Lietuva brangi“, dainavo tremtinių ir kitas lietuviškas dainas. Savo eilėraščius skaitė ir keletas Raseinių rajono literatų. Visi susirinkusieji Lietuvos kankinių atminimą pagerbė tylos minute. Saulei leidžiantis žmonės išsiskirstė namo. Kas išvažiavo savo mašinomis, ką parvežė kaimynai, kitus – įmonių, ūkių ir organizacijų autobusai. LPS Raseinių rajono tarybos vardu dėkojame Gedulo ir vilties dienos organizatoriams, visiems Raseinių rajono žmonėms, prisidėjusiems prie liūdnos mūsų tautai dienos paminėjimo.

Algimantas Petrauskas, „Dubysa“, 1989 liepos 14 d. Nr 3, (4)

Tremtinių palaikai „Žemaičio“ aikštėje Raseiniuose. 1989 m. Tremtinių palaikai Ariogalos bažnyčioje. 1989 m.

TREMTINIŲ PALAIKAI GIMTOJOJE ŽEMĖJE

Liepos 28-osios popietę Kėdainių miesto padangę sudrebino karo lėktuvas. Tūkstančiai susirinkusių Lietuvos gyventojų su giliu skausmu širdyje sutiko parvežtus iš tolimosios Igarkos tremtinių palaikus.

Gedulo ir liūdesio banga pasiekė ir mūsų rajono žmones. Tos pačios dienos vakare Žemaičių plentą prie Ariogalos miestelio užtvindė gyva žmonių jūra.

Auksinis saulės diskas nuslydo už paslaptinių Dubysos kalvų. Žmonės vis plūdo ir plūdo. Ne smalsumo vedini jie skubėjo. Visus jaudino šiurpus praeities tragizmas, masinis žmonių žudymas ir naikinimas, mūsų tautiečių trėmimas ir kankinimas. Ariogalos gyventojai Žemaičių plente susirinko pagerbti Sibiro aukų, pareikšti griežtą protesto balsą genocidui, išreikšti viltį, kad mūsų krašto daugiau nepersekios juodas stalinizmo šešėlis.

Susirinkusiųjų tarpe buvo daug 1941–1952 metų liudininkų, kurie patyrė tremtinio dalia, išsaugojo viltį, sugrįžo į Tėvynę. Kalbuosi su tremtine Antanina Petrauskiene, gyvenančia ir dirbančia „Tarybinio artojo“ kolūkyje.

– Mane su motina Pr. Ambraziene ir broliu Pr. Ambrazu nuo Tėvynės atplėšė 1948 metais, – pasakoja A. Petrauskie-

nė. – Motina buvo paralyžiuota, invalidė, sunkus ligonis, todėl Sibiro pragare tei gyveno vienerius metus.

Antanina ir Pranas, tvardydami ašaras ir skausmą, laukė motinos palaikų. Apie šeimos tragediją pasakoja Petras ir Antanina Jančeriai:

– Mūsų brolis tremtinys Jonas grįžta iš Igarkos su mylimo tėvo palaikais. Išblaškė mūsų giminę Sibiro tragedija, atnešė skausmą į mūsų šeimą, – guodžiasi Petras.

Į Žemaičių plentą atvyko daug jaunimo, kuris apie tautų žudynes ir tremtį sužinojo iš savo tėvų ir senelių, iš atsivėrusios juodos istorijos puslapių.

Šilta liepos prietema apgaubė tamsią asfalto juostą ir laukiančius žmones. Tolumoje sušvito stiprus žibintų šviesos srautas. Pasirodė gedulinga automašinių kolona su cinko karštais medinėse dėžėse, apgaubtose Trispalvių. Stipriau susispičia laukiančiųjų minia. Sušvinta žvakių liepsnos, suplevėsuoja gedulingų vėliavų šilkas, pasigirsta liūdna ir skausminga muzika. Atrodo, sustingo visų nukreiptas žvilgsnis į baltus kolonų kryžius juodo audeklo fone.

Akimirka, kita ir žmonių jūra pasisuko į miestą. Priekyje gedulingos eisenos su žalia vainiko girlianda, kaip balti balandžiai, Taurupio gatve eina mažyliai. Paskui juos – jaunuolių kolona, pasipuošusi gėlėmis ir gedulo kaspainais, skendinti žvakių liepsnoje. Riedančios su karštais mašinomis, lydinčios jas žmonės virto begaline gedulo ir skausmo srove.

Ariogalos gatvės niekada nematė tiek nelaimingų žmonių, kurie braukdami karčias ašaras, ėjo paskui 19 karstų. Daugumos šių žmonių mintyse atgijo vaizdai su geležinkelio stotimis ir gyvuliniais vagonais, iškilo ilgas tremties kelias, nužymėtas praeikimais ir maldomis, aplaistytas senelių ir vaikų ašaromis, nusėtas kapais ir kryžiais. Ne tik tremtiniai, stalininio teroro suluošinti žmonės prisiminė 1940 metais tankų atneštą „laisvę, džiaugsmą ir laimę“. Šį vakarą kiekvieną atėjusį į Žemaičių plentą skaudino lietuvių tautos stalininė naikinimo akcija, brutali praeities prievarta, nesuskaičiuojamos žmonių aukos. Šių aukų pagerbti atėjo visi. Iš Melioratorių gatvės su vainikais atvyko keturios šeimos, gyvenančios rajono tremtinių klubo prezidento Antano Vizbaro laiptinėje. Tai – Binkevičių, Tumelių, Prancevičių, Šukauskų šeimos, kurios nutarė pagerbti A. Vizbaro motinos tėvų palaikus. Tai nuoširdžios kaimynystės, humaniškumo ir gailestingumo pavyzdys.

Gedulingos eitynės pasiekia Ariogalos koplyčią, kurioje pašarvojami palaikai. Čia suplūsta tūkstančiai Ariogalos ir jos apylinkių gyventojų, giedamos šv. giesmės, nusilenkiama tremtinių aukoms, gedulingos eisenos dalyviai praeina pro paminklą „Lietuvos kankiniams“ ir aukurą, sukrautą birželio 14-ąją ir paženklintą tremtinių pavardėmis akmenų.

Liepos 29-ąją tremtinių palaikai vežami į Ariogalos bažnyčią, kur laikomos šventos mišios.

Iš Igarkos atvežtus tremtinių kaulus priglaudė mūsų krašto šventa gimtoji žemė, suteikdama jiems amžiną ramybę.

Petras Urbonas, „Naujas rytas“ 1989-08-03, Nr. 93

UŽGYDYTA TAUTOS ŽAIZDA

Praėjusiais metais kelis kartus rašėme apie Gediminaičių stulpų prie Ariogalos likimą, apie tai, kaip atkakliai pokario metais jie buvo slepiami nuo pravažiuojančiųjų akių, apie jų naikinimą. Stulpai pastatyti 1937 metais sausį pažymint Žemaičių plento, sujungusio laikinąją nepriklausomos Lietuvos sostinę Kauną su Klaipėda, atidarymą, iš tolo pasitikdavo keliaujančių pajūrio linkui. Tautos simboliai kėlė „baimę“ pokario liaudies „išrinktiesiems“ ir jie pasistengė, kad stulpai išnyktų nuo žemės paviršiaus.

Tačiau neištrinsi iš tautos atminties jos gerų darbų. Geros valios žmonės pernai prisiminė Gediminaičių stulpus, jų buvimo vietą.

Patys stulpai buvo sudaužyti ir juos teko atstatyti... Šlaitas, kuriame stulpai, išlieti per daugelį metų, apaugo menkaverčiais krūmais. Sąjūdžio aktyvistams, tremtinių klubo nariams radus bedrą kalbą su rajono vadovybe, stulpus imtasi atstatyti. Iškiršta dalis krūmų. Raseinių melioratoriai išliejo naujus stulpus. Mielai talkinę moksleiviai, geros valios žmonės atkasė stulpų statybos metus „1937“. Praeis dar kiek laiko ir Gediminaičių stulpus matysime iš toli.

Taip atgimė dar vienas tautos simbolis, užgijo dar viena mūsų tautos žaizda.

J. Linkus, „Naujas rytas“, 1989-05-13, Nr. 58

Kryžius ant kalvos prie Ariogalos šaltinio. 1972 m. liepos 21-osios naktį slaptai jį pastatė kaunietis Vytautas Lažinskas, įkvėptas regėjimų. Kryžius buvo metalinis, 8 m aukščio. Aplink kryžių buvo šešios skulptūros; jas jungė 11 m rožinis, kurio didžiuliai karoliai vaizdavo šventųjų galvas. Rožinis buvo pagamintas iš bronzos. Valdžios pareigūnai kitą dieną kryžių nugriovė, o jį patį uždarė į psichiatrinę ligoninę. 1989 m. gegužės 16 d. kryžius buvo atstatytas.

TAUTOS ATMINTIS GYVA Vasario 16-osios minėjimas Raseiniuose

Nors demokratija, Atgimimas laužė stagnacijos ledus, tačiau istorikai, pašalinių jėgų stumiami, pernai žūtūt stengėsi dar kartą tautai įrodyti, kad tikroji nepriklausomybė buvo „iškovota“ tik 1940 metais. Istorinis Vasario 16-osios aktas, paskelbęs Lietuvos nepriklausomybę, buvo visaip niekinamas. Visi gerai prisimename tą atmintiną praėjusių metų žiemos dieną, kai kovojome... su nematomais priešais.

O štai šių metų Vasario 16-osios išvakarėse atėjome į mūsų senojo miesto širdį – „per amžius budėjusio“ Žemaičio aikštę pakelti Trispalvę – mūsų tautos simbolį.

Neįmanoma iš atminties ištrinti patirtos neteisybės, kančias, užgniaužti tautos ryžtą, norą gyventi be apgaulės, kurti tokią ateitį, kokios ji nori, – pasakė į Vasario 16-osios minėjimą atvykęs kraštiečiai, Vilniaus valstybinio universiteto rektorius, kandidatas į TSRS liaudies deputatus Jonas Kubilius. Akademikas pasakė, kad Lietuvos kelias yra aiškus. Juo eidami, mes nugalėsime baimės jausmą, tapsime savo gimtojo krašto šeimininkais. Giedant Lietuvos valstybinį himną – Tautišką giesmę, stiebu pakilo Trispalvė – ta vėliava, kurią raseiniškiai buvo iškėlę praėjusių metų rudenį. Ji visiems laikams perduota saugoti Krašto istorijos muziejui, iš jo bus išnešama tik ypatingais mūsų tautos gyvenimo atvejais.

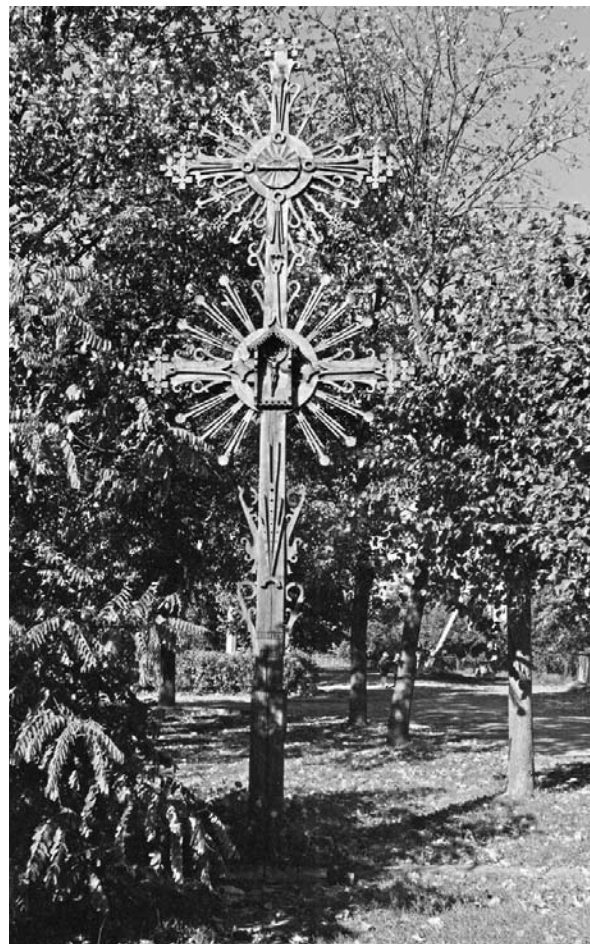
Dešimtys raseiniškių iš Žemaičio aikštės pasuko link civilinių kapinių, kur ilsisi Lietuvos tautos sūnų, atidavusių savo gyvybę dėl Lietuvos laisvės. Jas prie draugų kapų prisiminė buvęs savanoris, girkalniškis P. Klastauskas, jis apgailestavo, kad daugelis jo bendraminčių nesulaukė šių laikų, nepamatė atgimstančios Lietuvos.

Raseiniškei Monikai Kasilaisukaitei savanorių kapai – šventa vieta. Jau beveik keturi dešimtmečiai, kaip niekieno neraginama tvarko juos, kiekvieną Vėlinių dieną ant jų uždega žvakutes.

Arvydas Janonis, „Naujas rytas“, 1989-02-21, Nr. 23

Vėliavą 1989 Vasario 16-ąją „Žemaičio“ aikštėje kelia buvęs politkalnis, sąjūdielis Viktoras Endriukaitis. Nuotrauka Pr. Lazdausko.

1989 m. rugpjūčio 30 d. Betygalos miestelio centre vietoje sovietinės valdžios sunaikinto atstatytas Tautos kryžius. Atkurto kryžiaus autoriai: raseiniškiai J. Grabauskas, R. Ramanauskas.

ATGIMĘS MŪSŲ ŽEMAITIS

Štai kaip praėjusią savaitę buvo „pasipuošęs“ mūsų miesto įžymybė – Vinco Grybo „Žemaitis“. Sunkiausiais pokario, neteisybių, istorijos naikinimo ir klastojimo metais dingo originalūs paminklo simboliai, užrašai. Istorija naikina juodas dėmes. Teisybė atstatoma ir mūsų mieste. Prasidėjo „Žemaičio“ restauravimo darbai. Juos atlieka Vilniaus restauravimo dirbtuvių, kurioms vadovauja mūsų žemietis Saulius Černeckas, labai besirūpinantis „Žemaičiu“, restauratoriai Kęstutis Stepšys ir Danutė Kazlauskaitė. Jie atstatys užrašą, statybos metus ir paminklo simbolius. Atstatymo darbų projekto autorius A. Jeloveckas.

Jono Audronio tekstas, „Naujas rytas“, 1989-05-30, Nr. 65

◀ *Atgimęs „Žemaitis“*. Nuotrauka P. Lazdausko, 1989 m.

Šventės „Istorija grįžta“ akimirka; atgaivintas Magdės šulinys. Nuotrauka P. Lazdausko, 1989 m.

Šventės „Istorija grįžta“ akimirka; grąžinami gatvių pavadinimai. Nuotrauka P. Lazdausko, 1989 m.

ISTORIJA GRĮŽTA...

Tauta, siekianti ateities, turi žinoti savo praeitį. Kokia ji bebūtų. Ilgus dešimtmečius rožinėmis spalvomis mums piešė komunizmo mūrą, kurio niekas nei matė, nei regėjo, tuo labiau neragavo jo pyragų, tuo pačiu trindami iš atminties jos istoriją. Bet, laimei, atėjo 1988-ųjų pavasaris. Istorija ėmė grįžti.

Melodingai skamba Kultūros namų etnografinio ansamblio atliekamos mūsų mylimo poeto Maironio dainos „Už Raseinių, ant Dubysos“ žodžiai. Žemaičio aikštėje deklamuojami jo eilėraščių posmai. Keliais sakiniiais nusakoma ilga, daugiau kaip 700 metų trukusi Raseinių istorija.

Žemaitis. Jo galybė. Jo išvermė. Šiandien jis apjuostas žalumynų vainikais. Šiandien jis pasipuošęs senaisiais simboliais, vaizduojančiais lietuvių žemaičio kovą už savo laisvę ir nepriklausomybę. Nuo šiandien lietuviai vėl galės skaityti tuos brangius žodžius „Amžiais budėjau ir vėl nepriklausomybę laimėjau“. Šiandien Žemaitis vėl atgimsta. Atgimsta ne tik Raseiniams, atgimsta visai tautai. Kiek žmonių yra praėję pro Žemaičio ištietą ranką. Prieš 56-erius metus skulptoriaus Vinco Grybo rankomis sukurtas Žemaitis suformavo pagrindinę miesto aikštę. Jis mena tuos metus, kai iškilingai buvo atidengtas.

Jis matė 1940-aisiais ant statinių lipančius kalbėtojus, girdėjo jų žodžius apie „šviesią ateitį“. Jis mena 1941 m. birželio 14-osios rytą, kai šalia jo riedėjo sunkvežimiai su tremtiniais. Poeto Maironio sesuo Pranciška tą rytą trynė ašarotas akis ir mintimis atsisveikino su Žemaičiu. Po to Žemaitis, kulkų ir patrankų sviedinių gerokai aplaupytas, savo papėdėje priglau-

dė karius. Pokaryje jis mena, kaip vienam statybininkui buvo liepta imti kaltą ir sunaikinti simbolius, kad niekas nežinotų ir nieko nesuprastų. „Šviesios ateities“ kūrėjus baugino Žemaitis. (...)

Pernai Žemaitis atsikvėpė lengviau. Jis vėl matė tūkstantinę džiugaujančią minią, kai aikštės centre į viršų pakilo Trispalvė. (...) Praėjusį šeštadienį grįžo istorija. Ją mums, susirinkusiems į gražią šventę, priminė senas raseiniškis Viktoras Endriukai-tis, LPS Seimo narys Rimantas Šagždavičius, mūsų žemiečiai Klemensas Burneika, dainininkė Nijolė Ambrozaitytė, poeto Maironio giminių vardu kalbėjęs buvęs tremtinys Mindaugas Babonas, Raseinių parapijos klebonas Vytautas Griganavičius. (...) Su dainomis, gera nuotaika žmonių karavanas pasuko poliklinikos linkui. Čia buvusi Maironio pradinė mokykla. Razono liaudies švietimo skyriaus vedėjas Jonas Janušas kalbėjo, kad grąžindami senus vardus, mes kertame langą į ateitį. Nukrinta šios mokyklos buvusių mokinių laikomas audeklas. Susirinkusieji išvydo juodo granito lentą su užrašu „Šiame name 1932–1945 m. veikė Maironio pradinė mokykla“. Žinomas pedagogas Vincas Banys pasidalijo su susirinkusiais atsiminimais apie šią mokyklą, jos nuostabius mokytojus. Istorijos klastotojai nebuvo aplenkę ir garsiojo Magdės šulinio. Miesto svečiai kartais prašydavo jį parodyti, bet to nebuvo įmanoma padaryti: šulinys buvo apleistas. Užtat dabar jo neatpažinsi. Vėl skaidrus ir skanus jo vanduo, vėl atgimusi Magdė, apsupta muzikantų ir šokėjų, kviečia atsigaihvinti vandeniu, padainuoti liaudies dainą. Atgimusi Raseinių Magdė (V. Kizienė), pasirodo, gerai bežinanti žemaitiškai, bemokanti patraukti į save ir seną, ir jauną.

Dar Žemaičio aikštėje ant stalelio puikavosi penkios baltai dažytos metalinės lentelės su gatvių pavadinimais. Kai kurios jų atgavo savo tikruosius ir senuosius pavadinimus. Maironio gatve vėl vadinsis buvusi Komonarų, Pramonės gatvei grąžintas senasis Kęstučio pavadinimas. Žemaitės gatve vėl tapo nedidelė Maironio gatvelė prie buvusios pradinės mokyklos. Teišersko skersgatvio gyventojai panorą, kad jų gatvė gautų Vytenio vardą. Nuo šiandien prieškarį buvusi Šaltinio gatvė atgauna savo senąjį pavadinimą. Buvusi N. Oleševo gatvė prie visiems seniems raseiniškiams žinomo Prano Lazdausko namų, kur gyveno ir jo garbus tėvas, visų numylėtas medicakas Pranas Lazdauskas. Du mokytojo sūnūs kala lentutę su grąžintu gatvelės pavadinimu. Pranas Lazdauskas, pasidžiaugęs, kad nauji miesto, rajono vadovai stengiasi grąžinti istoriją, kalbėjo, kad dar daug užmirštų dalykų. Išnyko Vytauto Didžiojo, Vinco Kudirkos, J. Tumo-Vaižganto, Nepriklausomybės, Dariaus ir Girėno ir daugelis kitų gatvių pavadinimų. Iš tikrųjų, kodėl jų nesugrąžinus miestui, tautai? Ko gero, ir aš, gimęs Nepriklausomybės, augęs Dariaus ir Girėno gatvėse, pirmąsias raides pažinęs Maironio pradinėje mokykloje, turiu moralinę teisę reikalauti, kad istorija sugrįžtų iki galo. Labai tikiuosi, kad taip ir bus.

Tai jau bent patvirtino ir praėjusio šeštadienio (red. 1989 birželio 24 d.) Raseinių miesto šventė „Istorija grįžta...“, vykusi pagal Albinos Šapalienės parengtą scenarijų, daug labai pasidarbavus rajono kultūros skyriui, Kraštotyros muziejui, miesto vykdomajam komitetui.

Šventė tikrai buvo graži ir, svarbiausia, prasminga. Ji ilgai įsimins.

Vytautas Barevičius, „Naujas rytas“, 1989-06-29, Nr. 78

„VILTIES NENUSTOK NIEKADOS“

Šie žodžiai iš Maironio poemos „Raseinių Magdė“ tapo Raseinių miesto vėliavos devizu. Taip prieš kurį laiką nusprendė miesto tarybos deputatai, aktyvas.

Sausio pradžioje gausiai susirinkę miestelėnai nutarė sukurti Raseinių miesto vėliavą. Miesto vykdomasis komitetas, vykdydamas rinkėjų valią, kreipėsi į visus gyventojus prašydamas siūlyti trumpą vėliavos devizą.

Tarybos pirmininkas Jeronimas Survila, daug besirūpinantis miesto heraldika, pranešė, kad per du mėnesius iki balandžio mėn. 1 d. miesto vykdomajame komitete ir „Naujo ryto“ redakcijoje buvo gauta daugiau kaip šimtas įvairiausių pasiūlymų. Vieni siūlė tik devizą, kiti savo nuomonę argumentavo. Žodžiu, nuomonių buvo įvairių.

Tačiau dauguma Raseinių gyventojų, žymių mūsų krašto žmonių pirmenybę teikė Maironio žodžiams „Vilties nenustok niekados“.

Tai ištis prasmingi žodžiai, ypač atitinkantys momento dvasią, politinę ir visuomeninę situaciją.

Raseinių vėliavos reversas.
Nuotrauka A. Audaro, 1990 m.

Kada šią vėliavą galėsime pirmą kartą išvysti, kada ji iškilingai bus pakelta Raseiniuose?

Manome, kad gegužės mėnesį Respublikos heraldikos komisija aprobus pasiūlymą, paruoš vėliavos eskizą. Jį galutinai patvirtinus Raseiniuose, liks tik vėliavos gamybos klausimai, kurie, turi pasakyti, nėra jau tokie paprasti. Tačiau šią vasarą vėliava tikrai suplevėsuos, – pasakė miesto tarybos pirmininkas.

„Naujo ryto“ informacija,
„Naujas rytas“, 1989-05-01

ATGIMIMO SULAUKUS

Kaip jau skelbta, Respublikos heraldikos komisija patvirtino Raseinių miesto herbą ir vėliavą. Seni miesto heraldikos simboliai sugrįžta. Apskritai artėja keli labai gražūs Raseinių jubiliejai. Kitąmet pažymėsime 200 metų savivaldybės Raseiniams suteikimo sukaktį, 1992-aisiais sueis 200 metų nuo dienos, kai Raseiniams buvo suteiktos miesto teisės. Čia pat ir 740 metų Raseinių įkūrimo jubiliejus.

Trečiadienį rajono vykdomajame komitete įvyko pasitarimas artimiausios – miesto sugrįžimo ir atkūrimo – Raseinių šventės klausimu.

Rajono vykdomojo komiteto pirmininkas Juozas Ulickas pabrėžė, kad grįžtančius miesto simbolius dera tinkamai sutikti, pašventinti. Laukia daug darbų, nes simbolius turi sutikti prašviesėjęs ir atjaunėjęs miestas. Motiejus Valančius yra pasakęs, kad iš visų žemaičių miestų jam svarbiausi yra Raseiniai. Šis miesto vykdomojo komiteto pirmininko priminimas skatina imtis konkrečių darbų.

Šventę numatyta surengti balandžio 27–29 dienomis. Ji prasidėtų penktadienį mokyklose, šeštadienį vyktų pagrindinės šventės akcentas, o sekmadienį – šventiniai renginiai. (...) Šventės pavadinimas „Atgimimo sulaukus“ (pagal Maironio žodžius). Raseinių miesto ir visų rajono gyventojų laukia graži ir labai prasminga šventė.

„Naujo ryto“ informacija, „Naujas rytas“, 1990-03-06, Nr. 28

Šventė „Atgimimo sulaukus“.
Eisena su miesto herbu ir vėliava.
Nuotrauka A. Audaro, 1990 m.

„AŠ ČIA, GYVA...”

Taip susiklostė mums istorinė geografinė padėtis, kad atsidūrėme prie pagrindinių kelių, visų istorijos ir politinių įvykių centre.

Jau ir pirmieji istorijos rašytiniai puslapiai atskleidžia tiesą, kad Lietuvą norėta įtraukti į kitų valstybių įtakos zonas arba net jų teritorijas. Senovės Romos istorikai mini mūsų kraštą kaip turtingą gintaru. Vėliau mūsų ainių atkaklios kovos buvo kliūtis, tukdžiusi kryžiuočiams ir kalavijuočiams susijungti. Mūsų protėvių ryžtingas pasipriešinimas neleido mongolams totoriams užkariauti Vakarų Europą. Rusijos imerijai Lietuva trukdė prieiti prie Baltijos jūros. Ir šių dienų istorijos vadovėliai šį įvykį traktuoja kaip vieną iš pagrindinių sąlygų Rusijos egzistavimui ir bendravimui su Vakarų Europa. XX a. Pabaltijo valstybės buvo kliūtis proletarinei revoliucijai plisti į Vakarų Europą ir tapti pasauline. Tačiau šis atkirtis, taip pat Lietuvos valstybės pripažinimas 1920 m. buvo laikinas, kadangi Rusijai reikėjo bet kuria kaina išsaugoti savo iškovojimus. Tačiau toks žingsnis nerodė

susitaikymo su esama padėtimi. 1939 m. susidarius istorinėms aplinkybėms, Vokietijai ir Sovietų Sąjungai pasirašius sutartį dėl bendradarbiavimo, Pabaltijo valstybės eilinį kartą prarado savo nepriklausomybę.

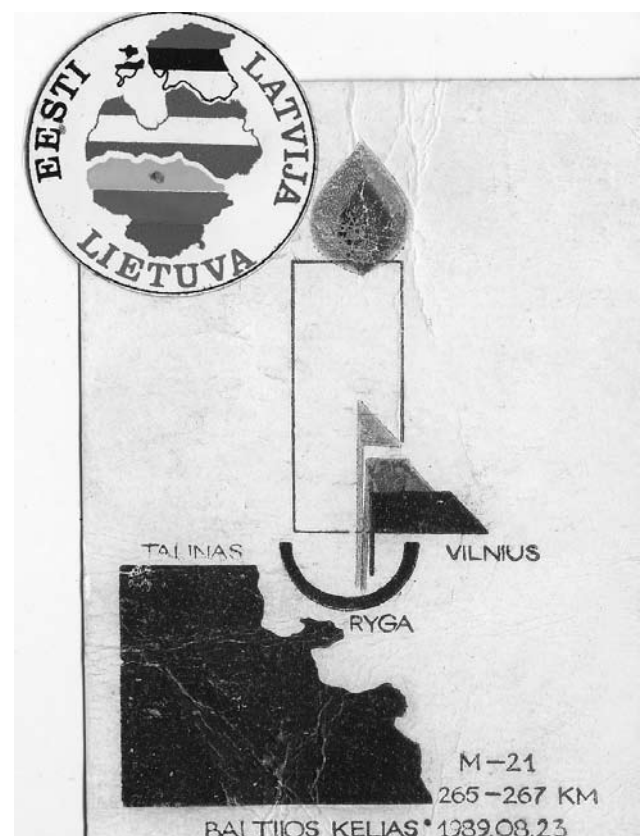
Per amžius mūsų tautą persekiojo likimo ranka: lemtingame istorijos etape, sprendžiant valstybingumo klausimus, neatsirado jėgos, kuri sugebėtų atsispirti išorinei įtakai. Taip atsitiko 1930 metais po Vytauto Didžiojo mirties. 1795 metais, po Abiejų Tautų Respublikos padalijimų, ir 1940 metais po okupacijos nebuvo jėgos, kuri pasipriešintų. Bijota beprasmiškai pralieti kraują. Galime tik spėlioti, kad tų aukų nebūtų buvę daugiau negu 1940–1953 m. genocido metu, jei visos Pabaltijo tautos – Lietuva, Latvija, Estija, Suomija (vienintelė kovojusi prieš okupaciją) – būtų vieningai pasipriešinusios. Poemoje „Kraujas ir pelenai“ Justinas Marcinkevičius apibendrina: „Aš kaltinu – visus, visus, visus, visus / Išmokusius lietuvių nuolankumo...”

Tačiau ne tik lietuvių charakteris apsprendžia mūsų nesėkmes. Mano nuomone, vienybės nebuvimas lemiamajame etape buvo mūsų netekčių kaltininkas. Kai

sprendžiamas tautos likimas, kažkodėl nugalėdavo ambicijos, o ne sveikas protas. Šiandien istorija mums suteikia dar vieną, gal net ir paskutinę galimybę apsispręsti: būti Lietuvai – mūsų vaikams, mūsų kalbai, mūsų žemei; ar dingti iš pasaulio žemėlapių visiems laikams. Tautos laisvės troškimas visais laikais yra pagrindinis tikslas, nesvarbu, kokioje visuomeninėje santvarkoje ji gyventų. Todėl tik mes, Lietuvos gyventojai, turime teisę spręsti, kaip mums Lietuvoje gyventi. Joks stipresnis „draugas“ neturi jokios moralinės ir juridinės teisės tvarkyti mūsų likimus. Toks gyvenimo principas atrodo tiek aiškus, kad ir penkerių metų vaikas tai pajėgia suvokti, jei nori. Persasi išvada, kad mūsų didžiajam kaimynui trūksta noro suprasti tokias elementarias tiesas. Todėl esame priversti ieškoti taikių būdų parodyti, kad protestuojame prieš bet kokią valios primetimą. Baltijos kelias – tai akcija, įrodanti, kad mes galime būti vieningi ir drauge kovoti prieš Pabaltijo okupaciją 1940 metais.

Kiekvieno Tėvynę mylinčio lietuvių pareiga stoti ten, ant Baltijos kelio, ir parodyti pasauliui „Aš čia, gyva“.

Kęstutis Kordušas, „Dubysa“, 1989-08-23, Nr. 5 (6)

„BALTIJOS KELIJE“ – VISA LIETUVA

Rugpjūčio 23 dieną, minint Molotovo–Ribentropo pakto 50-ąsias metines, nuo Vilniaus iki Talino pagrindinėje šiuos miestus jungiančioje magistralėje susirinko Lietuvos, Latvijos ir Estijos žmonės. Susikibę rankomis, jie sudarė gyvą grandinę, kuri nusitęsė 650 kilometrų. Akcija, kurią surengė Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdis, Latvijos ir Estijos liaudies frontai, buvo pavadinta „Baltijos kelio“. Tam tikrą Baltijos kelio ruožą, 3 kilometrų automagistralėje M-12 atkarpą už Ukmergės link Panevėžio, užėmė ir Raseinių rajono žmonės. Susikibę rankomis, jie įsijungė į gyvą trijų respublikų grandinę ir tuo pademonstravo savo ryžtą kartu su visa tauta siekti respublikos ekonominio ir politinio suvereniteto.

Tai buvo tikrai įspūdingas renginys. Netgi tie, kurie dėl kamščių keliuose nespėjo į trasą, kur kam pakliuvo numatyta valanda, stojo į eilę ir jungėsi rankomis, taip išreiškdami visos tautos vienybę. Iš lėktuvų išilgai trasos buvo barstomos gėlės.

Visame Baltijos kelyje buvo statomi vienokie ar kitokie atminimo ženklai. Mūsų rajono atkarpoje tokiame atminimo ženkliui įrengti pasitarnavo didžiulis akmuo, gulėjęs čia nuo kelio statybos pradžios. Ant jo pastatytas gražus kryžius. Kryžius buvo pašventintas. Prie akmens įvyko raseinių mitingas, buvo pasodinti penki atminimo ažuoliukai.

„Naujo ryto“ informacija, „Naujas rytas“, 1989-08-31, Nr. 105

Apie rinkimų į vienuoliktojo šaukimo Lietuvos TSR Aukščiausiąją Tarybą vietoje nesančio deputato – 1989 m. pradžia

ĮREGISTRUOTI TRYŠ KANDIDATAI

Trečiadienį, 1988 gruodžio 28 d., įvyko Viduklės apygardos rinkimams į Lietuvos TSR Aukščiausiąją Tarybą komisijos posėdis, kuriam pirmininkavo šios komisijos pirmininkas P. Kleiva. Posėdyje dalyvavo visi 11 šios komisijos narių.

Apygardos rinkiminė komisija, apsvarsčiusi gautus pareiškimus iškelti kandidatus į Lietuvos TSR Aukščiausiąją Tarybą Viduklės rinkiminėje apygardoje NR. 259, remdamasi Lietuvos TSR rinkimų į Lietuvos TSR Aukščiausiąją Tarybą įstatymo 38 ir 40 straipsniais, nutarė įregistruoti kandidatais į Lietuvos TSR Aukščiausiąją Tarybą Viduklės rinkiminėje apygardoje Nr. 259:

Liatuką Stasį, Jono – Viduklės paukštininkystės tarybinio ūkio direktorių, kurį iškėlė Viduklės PTŪ ir „Tarybiniu keliu“ kolūkio darbo kolektyvai;

Galubauską Gediminą Kazį, Stasio – Raseinių rajono Centrinės ligoninės vyriausiąją gydytoją, kurį iškėlė Kryžkalnio tarybinio ūkio ir „Laisvės“ kolūkio darbo kolektyvai;

Motieką Kazimierą, Vladislovo – Vilniaus pirmos juridinės konsultacijos advokatą, kurį iškėlė Nemakščių vidurinės mokyklos darbuotojų kolektyvas.

„Naujo ryto“ informacija

„Naujas rytas“, 1989-01-01, Nr. 1

PRANEŠIMAS APIE RINKIMŲ REZULTATUS

Šių metų (1989) sausio 15 d. Viduklės rinkiminėje apygardoje Nr. 259 įvyko rinkimai į vienuoliktojo šaukimo Lietuvos TSR Aukščiausiąją Tarybą vietoje nesančio deputato. Kryžkalnio tarybinio ūkio ir „Laisvės“ kolūkio darbo kolektyvai buvo iškėlę Raseinių centrinės ligoninės vyr. gydytojo Galubausko Gedimino Kazio, Stasio, Viduklės paukštininkystės tarybinio ūkio direktoriaus Liatuko Stasio, Jono, Nemakščių vidurinės mokyklos darbuotojų kolektyvas – Vilniaus miesto pirmos juridinės konsultacijos advokato Motiekos Kazimiero, Vladislovo, kandidatūras. Iš 6509 rinkėjų rinkimuose dalyvavo 5806 rinkėjai arba 89,2 proc. Už Galubauską Gediminą Kazį, Stasio, balsavo 530 rinkėjų arba 8,1 proc., už Liatuką Stasį, Jono, 698 rinkėjai arba 10,7 proc., už Motieką Kazimierą, Vladislovo – 4523 rinkėjai arba 69,5 proc. Rasti 46 negaliojantys biuleteniai.

Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos deputatu išrinktas Motieka Kazimieras, Vladislovo, Vilniaus miesto pirmos juridinės konsultacijos advokatas.

Viduklės rinkiminės apygardos Nr. 259 rinkiminė komisija.

„Naujas rytas“, 1989-01-19, Nr. 9

ĮSIKLAUSYKIME Į SAŽINĖS BALSA

Raseinių rinkiminės apygardos Nr. 84 rinkėjams nuoširdžiai dėkoju už tai, kad patikėjo man ginti Lietuvos valstybės nepriklausomybės atstatymą Lietuvos Aukščiausioje Taryboje. Pareikšdamas rinkėjams gilią pagarbą dar kartą norėčiau visiems palinkėti kuo greitesnių esminių permainų Lietuvoje. Tvirtai tikiu, kad ne kas kitas, bet mes, Lietuvos žmonės – nuo šių rinkimų pradėsime naują gyvenimą, sieksime greitų permainų, kad visi žmonės taptų laisvi ir geriau gyventų. Visiems linkiu, kad toji LTSR Aukščiausioji Taryba, į kurią mane išrinkote, tikrai būtų Lietuvos istorijoje paskutinė.

Ta proga perduodu gerus linkėjimus ir padėką Raseinių centrinės ligoninės vyr. Gydytojui Gediminui Galubauskui, su kuriuo likimas lėmė rungtyniauti toje pačioje apygardoje. Neabejoju, kad jo tolerancija, geri atsiliepimai ir mano visuomeninio darbo įvertinimas padėjo man tapti deputatu.

Politinė situacija Tarybų Sąjungoje ir Lietuvoje šiuo metu reikalauja, kad mes kuo greičiausiai turėtume respublikos aukščiausiąjį valdžios organą. Kai kuriose apygardose turi įvykti pakartotinis balsavimas, o kai kur ir pakartotiniai rinkimai. Žinau, kad Ariogalos rinkiminėje apygardoje Nr. 85 Sąjūdžio kandidatas į deputatus yra Arūnas Degutis. Nors jis vasario 24 d. iš keturių kandidatų gavo daugiausiai balsų, tačiau nesurinko daugiau kaip pusės dalyvavusių rinkimuose rinkėjų balsų.

Ta proga kreipiuosi į visus šios rinkiminės apygardos rinkėjus ir primenu, kad Sąjūdžio remiami kandidatai vasario 24 dieną rinkimuose laimėjo didele persvara prieš kitus kandidatus. Lietuvos žmonės tiki Sąjūdžio programa ir reiškia pasitikėjimą jo kandidatams į deputatus. Kadangi visų labai svarbių Lietuvai sprendimų sėkmė priklausys nuo to, kaip bus įgyvendinama Sąjūdžio programa dėl Lietuvos valstybės nepriklausomybės atstatymo Lietuvos TSR Aukščiausios Tarybos darbe, Sąjūdžio deputatų skaičius turės lemiamą reikšmę. Nekritikuodamas ir nepaneigdamas kito jūsų iškerto kandidato į deputatus garbės, orumo ir asmeninės kompetencijos, aš kviečiu Ariogalos rinkiminės apygardos Nr. 85 rinkėjus prisidėti prie daugumos Lietuvos rinkėjų jau išreikštos valios ir pakartotinio balsavimo metu raginu Jus atiduoti balsus už Sąjūdžio kandidatą Arūną Degutį. Jis savo neišsenkama jaunystės energija yra nuveikęs daug darbų, kurdamas Lietuvos Sąjūdį ir organizuodamas jo veiklą. Jo iniciatyva, asmeniškai sugebėjimai ir jo dalyvavimas naujai išrinktoje LTSR AT yra labai reikalingi. Užtikrinu jus, kad balsuodami už Arūną Degutį, jūs balsuosite ir už esminį žemdirbių gyvenimo pagerinimą laisvoje Lietuvoje.

Kazimieras Motieka

„Naujas rytas“, 1990-03-07, Nr. 29

MINTYS VĖL SKRIES Į MASKVĄ. TSRS LIAUDIES DEPUTATŲ SUVAŽIAVIMAS

Penktadienį, birželio 9 d., baigė darbą pirmasis TSRS liaudies deputatų suvažiavimas.

Paskutiniąją suvažiavimo darbo dieną buvo išklausti TSRS Aukščiausiosios Tarybos Pirmininko M. Gorbačiovo ir TSRS Ministrų tarybos pirmininko N. Ryžkovo baigiamieji žodžiai.

Suvažiavimas svarstė nutarimo projektą, įnešė daug pataisų ir paliko redakcinei komisijai užbaigti jį, išsiųsti deputatams. Šiame dokumente yra užrašyta, kad nuo 1990 metų sausio 1 d. Lietuvos TSR pereina į ūkiskaitą.

TSRS liaudies deputatų suvažiavimas penktadienį priėmė laišką visoms tautoms.

Mūsų respublikos deputatai pasiekė, kad nebūtų sudarytas TSRS Konstitucijos priežiūros komitetas. Ketvirtadienį mūsų delegatai nedalyvavo šiame balsavime, dalis jų išėjo iš salės. Kitą dieną buvo surastas kompromisinis sprendimas, tačiau komitetas nesudarytas.

Pasibaigęs suvažiavimas buvo didelės politinės reikšmės įvykis. Svarbiausia, kad labai vieninga, konsolidavusi visas jėgas, gerai ir kvalifikuotai pasiruošusi mūsų

deputatų grupė parvežė iš Maskvos tai, ko troškome. Lietuvos deputatų pavyzdys atvėrė akis daugeliui kitų respublikų atstovų. Ateityje didės radikalų ratas, realiai mąstančios ir demokratinės jėgos supras, kad eiti senu keliu galima tik į aklavietę.

Apie mūsų deputatų populiarumą byloja ir tai, kad daugelis jų išrinkti į įvairias komisijas. Užvakar Vilniuje, Vingio parke, įvykęs mitingas-susitikimas su grįžusiais deputatais parodė, kad Lietuvos žmonės kovo 26 d. išrinko savo atstovus, tikrai vertus ir galinčius pakovoti dėl ateities (*red. pastaba*. Raseiniškių išrinktas – Jonas Kubilius). Mitingas, didelis entuziazmas buvo geriausia padėka deputatams ir aukščiausias jų darbo įvertinimas.

Birželio 10 d. toliau dirbo TSRS Aukščiausiosios Tarybos pirmoji sesija.

Vyko Sąjungos Tarybos pirmininko pavaduotojų rinkimai, buvo sudarytos keturios nuolatinės komisijos, išrinkti jų pirmininkai. Į pirmininko pavaduotojo postą buvo išrinkta alternatyvi K. Prunskienės kandidatūra, tačiau profesorė išaiškino savo požiūrį į klausimą ir nebuvo išrinkta. Tą pačią dieną posėdžiavusi Tautybių Taryba taip pat sudarė komisi-

jas. Vienos labai svarbios – socialinio ir ekonominio vystymosi klausimų komisijos pirmininku išrinktas Eduardas Vilkas. Tai labai svarbios pareigos ir tikimės, kad žinomas mokslininkas apgins mūsų respublikos ir visos šalies žmonių interesus. Suvažiavimas baigėsi, tačiau mūsų mintys ir toliau skries į Maskvą: čia dirbs TSRS Aukščiausioji Taryba. Jos rankose – mūsų visų ateitis.

Jonas Audronis

„Naujas rytas“, 1989-06-13, Nr. 71

SAJŪDŽIO ŽMONES IR RENGINIUS PRISIMENANT...

Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio remimo grupių Raseinių rajone aktyvas. Signatarų namų iniciatyva filmuojami prisiminimai, kaip kūrėsi ir veikė Sąjūdis Raseinių rajone. Susitikimas vyko Raseinių krašto istorijos muziejuje. 2005 m.

Nuotraukos B. Kulpinskaitės.

Baltijos kelio dvidešimtmetis 2009-08-23. Raseiniškiai kelio M-21 265–267 kilometruose (atkarpa skirta raseiniškiams 1989-08-23). Nuotrauka Pr. Laurinavičiaus.

Baltijos kelio dvidešimtpenkmetis. Raseiniškiai kelio M-21 265–267 kilometruose (atkarpa skirta raseiniškiams 1989-08-23). Nuotrauka Pr. Laurinavičiaus, 2014 m.

Istorikai mini, kad po audringų visuomeninių klubų, ratelių rengiamų forumų, seminarų, diskusijų 1988 birželio 3 dienos pavaikaryje Lietuvos mokslų akademijoje buvo įkurta Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio iniciatyvinė grupė. Į šį neeilinį Lietuvos istorijoje įvykį ėjo ne tik Vilnius ir Kaunas, bet ir visa mūsų šalis. Lietuvos gyvenvietės užliejo tautinio pakilimo banga. Drįstu teigti, kad Raseiniai aktyviai dalyvavo tautinio atgimimo procese. Džiugu, kad šalia žilagalvio tremtinio tvirtai stovėjo moksleivis su mokytoju, gydytojas, pensininkas, kaimo žmogus. Šiandien tuos įvykius sunku apsaityti žodžiais – reikėjo dalyvauti, gyventi juose.

Retokai, bet tenka girdėti bandymus kvestionuoti tuometinę Sąjūdžio reikšmę, tačiau jie neišlaiko jokios kritikos. Sąjūdis buvo judanti ir todėl gyva tauta.

Daug 1988 spalį įvykusio LPS Steigiamojo suvažiavimo dalyvių jau išėjo anapilin. Žemai lenkiu prieš juos galvas. (Red. Viktoras Vitkus išėjo anapilin 2017 m.)

Viktoras Vitkus – LPS Raseinių iniciatyvinės grupės tarybos narys, 2013 m.

Sąjūdžio Raseinių skyriaus aktyvistai po LPS dvidešimtpenkmečio minėjimo prie Seimo rūmų. Iš kairės: R. Šagždavičius, V. Vitkus, K. Kordušas, V. Landsbergis, J. Pocevičius, A. Kliunka, Pr. Laurinavičius. 2013 m. ▶

Minint Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio dešimtmetį. Ekspozicijos Sąjūdžiui atidarymas Raseinių krašto istorijos muziejuje. 1998 m.

Sąjūdžio Raseinių grupės nariai prie greta Seimo pasodinto „Sąjūdžio 25-mečio qžuolo“. Iš kairės: A. Vizbaras, trečias – A. Girčys, V. Smitrius. Nuotrauka Pr. Laurinavičiaus, 2013 m.

Sąjūdžio fenomenas atsiskleidžia tuo, kad savo gretose sugebėjo sujungti ne tik įvairių pažiūrų, bet ir skirtingų tautų, gyvenančių Lietuvoje, atstovus. Užtat netenka stebėtis, kad Sąjūdis savo siekiais palenkė dorų žmonių sąmonę, nes jis iš tos sąmonės buvo gimęs. Sąjūdžio žmonėms, neturėjusiems politinės patirties, buvo sudėtinga paruošti bendrą strateginį planą, priimtina gyventojų daugumai. Be to, tam dažnai trukdė į Sąjūdį atėję valdžios atstovų tarnai, prijauciantys kompartijos diktatui. Tą strateginį planą ir sveiką mąstymą atstojo buvusi didelė patriotinė euforija. Tas patriotinis pakilimas vertė plėsti savo mintis, išsakyti jas spaudoje. Mes daug kas seniai supratom, bet norėjosi duoti suprasti ir kitiems, kad iki Sąjūdžio LSSR oficialioji spauda vykdė Lietuvos kultūros duobkasio vaidmenį.

Pradėjus mūsų siekius vadinti tikraisiais vardais galvojome, kad laisvoje Lietuvoje negailėdami aukosime savo darbą, triušą, o reikalui esant ir pinigus. Jau tada aukojome Maironio tėviškės atstatymui, blokada, rinkimų atsišaukimams bei plakatams. Žmonės tada buvo ženkliai paslaugesni ir pilni gerumo. O kokie dėmesingi vienas kitam buvome Baltijos kelyje.

Netrukus pajutome, kad ne visi vienodai samprotaujame apie laisvę ir nepriklausomybę.

Antanas Girčys – Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio Raseinių iniciatyvinės grupės tarybos narys, 2013 m.

Po Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio atminimo ženklelių įteikimo LPS įkūrimo dvidešimtpenkmečio proga Raseinių krašto istorijos muziejuje. Iš kairės: Pr. Laurinavičius, V. Vitkus, I. Girdzijauskas, G. Dapkienė, A. Kliunka, A. Mockevičius, R. Šagždavičius, rajono meras A. Mielinis, A. Vizbaras, A. Girčys. Nuotrauka B. Kulpinskaitės, 2013 m.

MES IR MŪSŲ „DUBYSA“

Jūsų rankose – „Dubysa“. Šis laikraščio numeris – tai antrasis mūsų redkolegijos žingsnis po 1988 gruodžio 16-osios, kai pasirodė pirmasis leidinys. Tikimės, kad šiandien davęs leidimą, LKP RK rytoj nesustabdys mūsų žingsniavimo. Tas, kuris žino, kad veda žmones teisinga linkme, kuris tikras tuo, kad kelio gale – tautos gerovė ir dvasinis atgimimas, niekada nesistengs užkimšti burnos kitaip manančiam žmogui ar žmonių grupei. Manome, kad šiandien Sąjūdis gali padėti LKP pasitiksinti kelio į Lietuvos ateitį kryptį, numatyti, kur tame kelyje išdėstyti ženklai „Poilsio aikštelė“, „Sustoti draudžiama“ ar „Rekomenduojamas greitis“. Dialogas ir bendra veikla būtina, nes šūkio „Partijos planai – liaudies planai“ galiojimo laikas jau baigėsi kovo 26 d. Šiandieninis leidimas „Dubysai“ – žingsnis į demokratiją ir gana platus.

Sąjūdis nėra amžina LKP opozicija. Iš karto galime apvilti „trokštančius kraujo“. LPS Raseinių rajono taryba ir savo veikla, ir savo leidiniu parems visus LDT VK ir LKP RK veiksmus, vedančius demokratijos, viešumo ir nuomonių įvairovės link. Kartu „Dubysa“ pasilieka sau teisę būti karingoje opozicijoje visiems, kurie bandys grąžinti mus į sąstingio metų baimės bei tylėjimo atmosferą, kas stengsis primesti savo nuomonę „Iš aukščiau“ kaip galutinę ir nenuginčijamą tiesą. Redkolegijai nesvarbu, kokio aukščio tokių stalinistų postai ar priklausomybė kuriai nors organizacijai. Tokių žmonių gali būti ir Sąjūdžio, ir Partijos gretose.

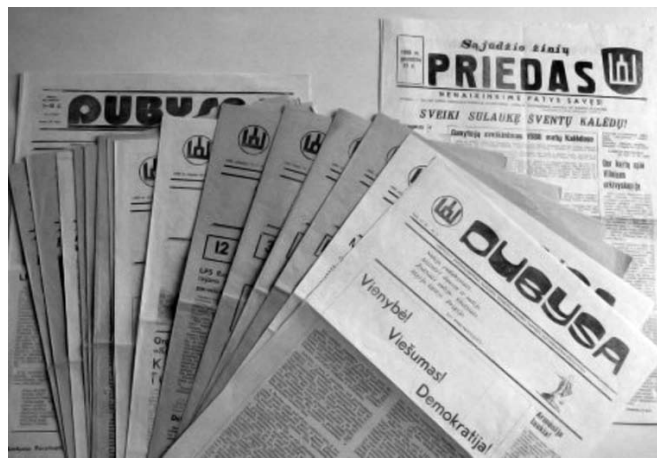
Šios dienos – pirmosios demokratijos dienos po liūdnei pagarsėjusių 1940 metų. Šiandien Lietuva turi tikrus tautos atstovus TSRS liaudies deputatais. Matome, kad neišsipildė jokie priešrinkiminiai gąsdinimai Karabachu, nuėjome dargi toliau tikrosios demokratijos link – aš nepamenu, kad deputatai nuo Lietuvos kada nors būtų prašęsi priimami pas TSRS prezidentą tartis dėl tautos

ateities (sakydami „deputatai“, mes turime galvoje eilinius deputatus, kurių su TSKP CK ar TSRS AT nesieja tarnybinė priklausomybė). Matyt, gerb. M. Gorbaciovo susitikimas su mūsų deputatais įvyks. Argi neraudonuoja dabar ausys tiems, kurie prieš rinkimus tokio tipo kalbas kalbeles varinėjo: „Mes ne prieš Sąjūdžio kandidatus, bet Maskvoje reikia žinoti kelius į kabinetus, kuriuose viskas sprendžiama“. Ar nesurado V. Lansbergis, B. Genzelis, K. Prunskienė, R. Ozolas kelio pas gerb. Lukjanovą? Panašu, kad mitas apie tai, jog kelius į Maskvą žino tik.... išsisklaidys, nes mūsų išrinkti deputatai važiuoja tais pačiais traukiniais, kursuojančiais dar, deja, Maskvos laiku. O gal gerb. Lukjanovo kabinetas ne iš tų, „kuriuose viskas sprendžiama“? Manau, kad joks Sąjūdžio oponentas šito teigti nedrįs.

Savo deputatus turi ir Raseinių rajonas. Nebelieskim dabar praėjusios rinkiminės kampanijos reikalų – pernelyg gali suskausti galvą tiems, kurie gerbiame Lietuvos vadovų portretais nukabinėjo visas patvoves, kurie skalbimo milteliais ar būsimomis statybomis sugundyti bandė, kurie gąsdino atimsią ganyklas ir t. t. Aišku viena: kultūringumo rinkiminėje konkurencijoje trūko abiem pusėms.

Pakilkime visi aukščiau apkalbėjimų ir kartu pagalvokime, kaip mes galime padėti dvasiškai pakilti Raseinių žmogui, kaip galima sustabdyti, atrodo, realia tampančią toksinių medžiagų perdirbimo gamyklos statybą Pryšmančiuose. Kažin kodėl Raseinių visuomenė nežino, kodėl padėtis mūsųose su sergamumu vėžinėmis ligomis? Reiktų duomenis nedelsiant paskelbti, o tada, man atrodo, statybą pradėti bus la-a-bai sunku...

Mūsų „Dubysa“ – Sąjūdžio tribūna, tačiau mūsų durys atvertos ir žaliiesiems, ir tremtinių klubui „Garsas“, kitoms organizacijoms ir visiems rajono žmonėms.

„Dubysa“ turėtų būti visuomeninis-kultūrinis leidinys, siekiantis ir informuoti, ir priversti susimąstyti. Kadangi nuo Lietuvos kultūros neatsiejama katalikybė, mūsų leidinyje visada bus laukiami tikinčiųjų bei dvasininkų pasisakymai.

Stengsimės, kad mūsų leidinys netaptų pardavėjo ir pirkėjo, nuo kurio nusuko 13 kapeikų, tarpininku, tačiau jis visada suteiks galimybę žmogui išdėstyti savo nuomonę netgi tada, kai ta nuomonė nesutaps ar prieštaraus redkolegijos reiškiamoms idėjoms. Kviečiame rašyti mums. Tuo palengvinsite kitų „Dubysos“ numerių kelią pas skaitytojus, moraliai palaikysite mus. Būkite malonūs, mieli skaitytojai ir bendraminčiai, laiške nurodykite darbovietę, adresą, o gal ir telefono numerį, kuriuo būtų galima kreiptis į Jus. Neužmirškite parašyti ir pavardę – anoniminių laiškų mūsų leidinys nespausdins. Pavardės galime neskelbti Jūsų pačių pageidavimu.

(...) Leidinys turėtų pasirodyti du kartus per mėnesį. Atsiprašome, jei leidimo grafikas pradžioje bus nestabilus. Palinkėkim „Dubysai“ gero vėjo!

A. Petrauskas, „Dubysa“, 1989-05-04, Nr. 1 (2)

APIE „DUBYSĄ“

Negaliu prisiminti, kas iškėlė idėją perkelti Sąjūdžio būstinę į Raseinius, į „Raidės“ spaustuvę. 1988 m. pabaigoje įvyko didelis susirinkimas Raseinių Kultūros namuose. Kūrėsi Raseinių Sąjūdis. Praktiškai buvo visi tie patys žmonės, kaip ir Ariogaloje. Prisidėjo keletas iš Viduklės. Priėmėme Antaną Kliunką, „Žaliųjų“ narį Vidą Sabaliauską. Jis vėliau atitolo nuo Sąjūdžio, nežinau kodėl. Mokytojas Antanas Girčys iš Nemakščių išrinktas taryboje kaip Viduklės atstovas. Visada labai pykdavo ant manęs, nesutapdavo mūsų nuomonės. Į susirinkimą Raseiniuose, kada kūrėsi Sąjūdis, teko atvažti Arvydą Juozaitį. Važiavau į Vilnių savo „žiguliais“. Kelias buvo be galo slidus. Ties Ariogala vos neįvyko avarija, Arvydas pajuokavo, – gal persekioja. Tačiau nieko panašaus nebuvo, tik girtas traktoristas ne laiku ir ne vietoje įvažiavo į kelią...

Kad reikalingas rajono Sąjūdžio laikraštis, nutarė Raseinių rajono Sąjūdžio taryba. Pradėjome spausdinti „Dubysą“. Pirmasis numeris išėjo 1988 gruodžio mėnesį. Turiu sukaupęs visus laikraščio numerius. Kadangi dirbau spaustuvėje, beveik viskuo rūpintis teko man. Kartais net sunku buvo priprašyti, kad kažkas parašytų straipsnį į „Dubysą“. Nuotykių buvo visokių. Ne vieną jau parengtą numerį reikėjo net perdaryti. Dažniausiai ginčai kildavo, kai A. Vizbarui nepatikdavo, kaip išdėstyti straipsniai. Tačiau šiandien manau, kad tai gan normalu. Juk tokių dalykų pasitaikydavo ir pasitaiko net ir pagrindiniuose dienraščiuose. Žinoma, sunku buvo ne tik man, sunku buvo ir mūsų laikraščio „laužytojui“ Alfonsui Jociui. Šitas vyras sukandęs dantis dirbdavo po darbo, kartais pėsčiomis pasiekdavo net Girkalnį – jis ten gyveno. Ne vieną numerį teko rinkti ir savaitgaliais. Didžiausia pro-

blema visada buvo popierius. Ne vienam numeriui yra tekę jį nupirkti ir už savo pinigus. Po tiekų metų, labai gaila, kad jau po mirties, manau, būtų nuodėmė už „Dubysą“ nepadėkoti žmogui, kuris tuo metu norėjo išlikti paslapyje. Jis labai stipriai rėmė mus finansiškai, aukodamas laikraščiu po 1000 rublių kiekvieną mėnesį. Tai visų gerbiamas ir mylimas ilgametis Raseinių klebonas šviesios atminties Vytautas Griganavičius. Norėčiau taip pat padėkoti ir ariogališkei Genutei Dapkienai. Ji tvarkė mūsų grupės buhalteriją.

„Dubysa“, aš manau, padarė savo teigiamą darbą. Vietiniai žmonės suprato, jog ir pas mus rajone kažkas vyksta. Žinojo naujienas, artimas jiems. Žinoma, mūsų laikraštis nebuvo profesionalus, kaip „Naujas rytas“, tačiau mes buvome.

Giliai atmintin įsirėžė „Sąjūdžio žinių priedo“ spausdinimas. Šis laikraštis buvo išleistas 1989 metais prieš pat Kalėdas. Laikraščio vedamasis buvo kardinolo Šladkevičiaus sveikinimas Lietuvai Šv. Kalėdų proga. „Saugumas“ kažką jautė. Vilniuje buvo sustabdytas „Sąjūdžio žinių“ leidimas. Visi atsisakė jas dauginėti. Jei pamenat, jos buvo dauginamos kserokso aparatu. Porą dienų prieš Kalėdas į Raseinių „Raidės“ spaustuvę atvyko Sąjūdžio aktyvistai – A. Juozaitis su žmona, R. Ozolas, Antalieptės klebonas Dauknyš, poetas Vaidotas Daunys, rašytoja J. Ivanauskaitė. Visų pavardžių jau net nebeatsimenu – iš viso 12 žmonių. Šie žmonės buvo pasiryžę dar kartą paguosti Lietuvą žinia, jog Sąjūdis gyvas ir jo žodis egzistuoja. Paruošti laikraštį – parašyti, surinkti ir atspausdinti – reikėjo per 2 paras. „Sąjūdžio žinių priedas“ turėjo išeiti 10 tūkstančių egzempliorių tiražu. Tai buvo labai daug mūsų mažytei spaustuvei. Jei pamenat, „Naujas

rytas“ išeidavo 13 tūkstančių egzempliorių tiražu. Ketvirtadienį laikraštis turėjo būti Vilniuje. Išliko klausimas, kaip jį ten nugabenti. Bijojome, kad leidinys nebūtų konfiskuotas. Dalį laikraščio pagaminome ir išvežėme į Vilnių jau trečiadienį vakare. Likusią dalį ketvirtadienį ryte įdėjome į maršrutinį autobusą, kuris vyko į Vilnių. Pavyko. Trečiadienį, spausdinant laikraščio antrąją pusę, spaustuvę netikėtai aplankė Glavlito atstovas iš Vilniaus. Patikrino spaustuvės darbą. Įsivaizduokit padėtį. Spausdinimo mašinoje sukasi nelegalus laikraštis. Glavlito atstovas prieina prie mašinos, pasisveikina su darbininku Vincu, manęs klausia, ar tai „Naujas rytas“, aš patvirtinu, jog taip. Jis lyg niekur nieko nusišuka ir išeina. Likau nesuspratęs, kas dedasi. Nejaugi jis patikėjo manimi net nepasižiūrėjęs į užsakymo numerį. Po Naujųjų metų buvau iškviestas į Kauno „Raidės“ spaustuvės centrą. Direktorių J. Kaminską (šviesios atminties) įsivedė į kabinetą, pasiteiravo, kokios naujienos Raseiniuose, ar ko netrūks ta, ar turime darbo, o tik po to sako – „aš žinau, kad tas laikraštis atspausdintas pas tave Raseiniuose“. Net nemaniau meluoti. Sakau – „žinoma“. Maniau, kad dabar jau viskas, neteksiu darbo. O jis man sako – „aš taip pat Sąjūdžiui pritariu ir remiu jį. Man „iš viršaus“ nurodyta tave atleisti, tačiau aš tavęs neatleisiu, o tik griežtą įspėjimą parašysiu ir premiją nubrauksiu. Štai raštas – pasirašyk“. Kas man beliko – darbo nepraradau, tik 140 rublių. „Sąjūdžio žinių priedas“ buvo dar padaugintas Vilniuje ir kiek galima greičiau ir plačiau išplatintas Lietuvoje. Be žmonių pasiaukojimo mes niekaip nebūtume turėję šio laikraščio.

Arvydas Pečiulis, 2013 m.

Tarp 27-ųjų 1989 m. leistų Sąjūdžio spaudos leidinių yra ir Raseinių rajono informacinis biuletenis „Dubysa“. Pirmasis numeris išėjo 1988 m. gruodžio 16 d. Redakcinę kolegiją sudarė K. Kordušas,

V. Našlėnas, A. Paspirgėlis, A. Pečiulis, A. Petrauskas, R. Šeigždavičius, V. Vitkus, A. Vizbaras, buvo leidžiamas gyventojų aukų lėšomis, spausdinamas „Raidės“ spaustuvės Raseinių padalinyje.

Leidėjas
RASEINIŲ KRAŠTO ISTORIJOS MUZIEJUS,
Muziejaus g. 3, LT-60123 Raseiniai;
Rėmėjas RASEINIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖ,
V. Kudirkos g. 5, 60150 Raseiniai;
Spausdino IĮ S. Jokužio leidykla-spaustuvė,
Nemuno g. 139, LT-93262 Klaipėda.